

Madártávlat

Madártani és természetvédelmi folyóirat

2015
tavasz

Az uhu védelme
Magyarországon

Madárgyűrűzés
az Amur vidékén

A Kerkini-tó
pelikánjai

Az év madara:
a búbosbanka

Madárodúk és etetők, madáreleség, ajándéktárgyak, festmények, CD-k, madaras könyvek, játékok széles választéka az MME Természetbarátok boltjában!

Magyar madárvonulási atlasz: 30% karácsonyi kedvezmény a készlet erejéig!

AZ ÉJSZAKA HANGJAI

Az MME Boltban elérhető a madaras kitűzők legszélesebb választéka!

E könyvről ismertető olvasható jelen lapszámunk 27. oldalán.

Minox és Leica spektívek és távcsövek az egyik legjobb áron az országban!

Boltunk kínálata folyamatosan bővül! Ismerkedjen meg teljes választékunkkal, látogassa meg a bolt.mme.hu honlapunkat!

Termékeink megvásárlásával madárvédelmi munkánkat segíti!

KIADJA

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet
„A madárbarát Magyarországiért!”
1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel.: (06-1) 275-6247 • Fax: (06-1) 275-6267 • www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ
Ujhelyi Péter

MUNKATÁRSÁK

Ács László • MME Bolt
Bajor Zoltán • gyakorlati madárvédelem
Bodnár Katalin • társadalmi kapcsolatok
Drexler Szilárd • természetvédelem
Hadarics Tibor • faunisztika
Halpern Bálint • kétlú- és hullóvédelem
Horváth Márton • ragadozómadár-védelem
Karcza Zsolt • Madárgyűrűzési Központ
Kincses László • környezeti nevelés
Lendvai Csaba • helyi csoportok
Madas Katalin • BirdLife-partnerek
Nagy Dénes • területvédelem
Nagy Károly • Monitoring Központ
Orbán Zoltán • Madárbarát kert
Schmidt Emese • Csipogó
Vásóny Petra • Marketing

TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓK

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, kutatóprofesszor)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növénytan Tanszék)
Papp László (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

FOTOGRAFIAI TANÁCSADÓK

J. Artyuhin • Berta Béla • Forrágy Csaba
Imre Tamás • Kalotás Zsolt • Kármán Balázs • Lóki Csaba • Máté Bence • Nehézy László • Novák László • Streit Béla • Suhayda László • Vizúr János

GRAFIKUSOK

Kókay Szabolcs • Matyikó Tibor • Zsoldos Márton
TÖRDELÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS
Netraw Kft.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR

Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS

Harangi István

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ

Schmidt Egon

FELELŐS KIADÓ

Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS

Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ

Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

TÁMOGATÓNK

A címlapon: Búbosbanka (Völgyi Sándor felvétele)
Előző lapszámunk címlapfotóját Potyó Imre készítette

A közösség ereje

Egyesületünk alapítása óta több mint 35 ezren lettek szervezetünk tagjai, sok tízezen támogatói, és napjainkban mintegy 70 ezer emberrel állunk folyamatos kapcsolatban. Ha az MME-ről beszélünk, fontosak a fajvédelmi programjaink, a kutatási eredményeink, a környezeti neveléssel elért hatásunk, de mint minden egyesületben, a legfőbb érték a közösség, amelynek tagjai közös célért tevékenykednek. És 70 ezer ember – főleg egy ekkora országban – már nem elhanyagolható szándékot jelző tömeg!

Lapunk hasábjain beszámolunk a közösségi megmozdulásokról, és kérjük valamennyi Olvasónkat, hogy vegyenek részt személyesen is programjainkon. Olvashatnak olyan akciókról, mint a sasszinkron, amelynek sikerét a cikk végén név szerint is felsorolt több száz önkéntes felmérő garantálja. Eredményeink nagy részét csak aktív, szakértő önkénteseink önzetlen munkája tudja elősegíteni. Minden ilyen beszámoló egyben köszönet és buzdítás is feléjük.

Mutassuk meg a közösségünk erejét, és kérjük, hogy írják alá a Magyar Természet Napja kampányunkat (www.magyartermeszet.hu), amelynek célja a hazai természetvédelem megerősítése. Már több mint 12 ezren csatlakoztak kezdeményezésünkhöz, az Önök segítségével pedig még többen lehetünk, és hatékonyabban tudjuk érzékelteni az ügy fontosságát!

Kérjük Barátainkat, hogy idén is támogassák az MME madárvédelmi tevékenységét adójuk 1%-ával, ami immár két évtizede szervezetünk munkájának biztos anyagi forrása. Már évek óta elmondhatjuk, hogy az 1%-felajánlás mellett tagjaink és támogatóink egyéni adományai is jelentős mértékben erősítik egyesületünket.

Külön ki kell emelnünk egyesületünk támogató tagjait, akik több százan a tagdíjat jelentős mértékben meghaladóan támogatják szervezetünk munkáját bronz, ezüst vagy arany fokozatú támogató tagként. Szintén meg kell említenünk Mátyás Józsefné, Szomor Dezső és Zámbo József tagtársainkat, akik úgy döntöttek, hogy olyan nagyszámú anyagi támogatásban részesítik szervezetünket, amivel állandó tagjainkká váltak. Fájó szívvel kell megemlékeznünk a közelmúltban elhunyt Dr. Kávai Annamária tagtársunkról, aki olyan erősen kötődött az ő virágaihoz és madaraihoz, hogy úgy döntött, végrendeletében is megemlékezik egyesületünkről.

Nem lehet elégszer köszönetet mondani a rengeteg önkéntes munkaóráért, a felajánlott adó 1%-ért és a támogatásokért. Az MME ereje a közösségben rejlik, és bízunk benne, hogy további eredményeink a jövőben is tagjaink, önkénteseink, támogatóink elkötelezettségével valósul meg.

Halmos Gergő

A TARTALOMBÓL

	Az év madara 2015-ben: a búbosbanka	5
	Az uhu védelme Magyarországon	13
	Madárgyűrűzés az Amur vidékén	18
	A kerti sármány természetrajza	24
	A Kerkini-tó pelikánjai	28
	Csonttollúcsapatok cserkelése	38

A Madártávlat korábbi lapszámait letölthetők honlapunkról:
www.mme.hu/madartavlat_magazin

„Előttem az utódom”
– A 2013-as év madara,
a gyurgyalag, és az idei év
madara, a búbosbanka

© Fuisz Tibor István

Az év madara 2015-ben: a búbosbanka

Ornitológia

© Lóki Csaba

A BÜBOSBANKA (*UPUPA EPOPS*) költőterülete Euráziában Spanyolországtól Kínáig húzódik. Európában csak a Brit-szigeteken, Dániában és Skandináviában nem fészkel. Költ Dél- és Délkelet-Ázsiában, valamint az Arab-félszigeten is. Afrikában

a Szahara és a trópusi esőerdők kivételével szintén általánosan elterjedt madárfaj. Hazánkban védett, természetvédelmi értéke 50 000 Ft.

A fákkal, facsoportokkal tarkított nyílt, mozaikos élőhelyeket kedveli. Vonzódik a külterjes mezőgazdasági műveléssel hasznosított

A búbosbanka rigó nagyságú, de annál karcsúbb termetű madár. Könnyen felismerhető jellegzetes bóbitájáról és hosszú, keskeny, enyhén lefelé hajló csőréről. Testhosszúsága 25-29 cm (ebből a csőre 5-6 cm), szárnyfesztávolsága 44-48 cm, testtömege 50-60 gramm. Szárnycsapásai lassúak, röpte csapongó, enyhén hullámzó. A talajra történő érkezésekor bóbitáját rendszerint felmereszti. Járása ruganyos, lendületes, leginkább a seregélyére emlékeztet. Nászhangja öblös, tompa, de mégis messze hangzó „up-up-up”.

Az öreg hím feje, nyaka és melle vörhenyes homoksárga. A bóbitatollak rozsdasárgák, végük fekete. A széles, lekerekített, fekete szárny fehér harántszalagokkal díszített. A fark szintén fekete, széles fehér szalaggal.

Az öreg tojó a hímhez hasonló, de színezete valamelyest fakóbb. Torka és melle kevésbé vörhenyes, inkább szürke árnyalatú.

A fiatalok színezete az öreg tojóéhoz hasonló, de összességében sokkal fakóbb, tompább benyomást keltenek.

© Hollósi Zoltán

© Hollósi Zoltán

területekhez. Szívesen megtelepszik a falusi és külvárosi kertekben, öreg gyümölcsösökben, szőlőkben, parkokban, valamint a tanyák, állattartó telepek, jószágállások, trágyalerakóhelyek környezetében, a dűlőutak melletti fasorokban és az ártéri erdők idős füzeseiben. A zárt erdőket kerüli, de a sík- és dombvidéki irtástérületek szomszédságában átmenetileg fészkelhet. A búbosbanka fák odvaiban,

Érdekességek a búbosbanka életéből

- Költését már üres méhkaptárban, kikorhadt dongájú hordóban és járműroncsokban is megfigyelték.
- Kivételesen háromszor is költget egy évben, de a harmadik költések legtöbbször sikertelenül végződnek.
- A lerakott tojásoknak általában csak a 80%-a kel ki, a kikelt fiókáknak pedig csak a 60%-a éri meg a kirepülést.
- A fiókák nem egyszerre kelnek ki, a fészkelájon belül akár 2-6 napos korkülönbség is előfordulhat.
- A fiókák veszélyhelyzetet sejtve a kloáka bűzmirigyéből undorító váladékot lövellnek ki, így próbálják elűzni támadóikat. Népies nevei között ezért a bűdösbanka és fostosbugybóka elnevezés is szerepel.
- Esetenként a talaj felett alacsonyan repülő rovarokat is elfog úgy, hogy a földről fel-felugrálva a csőrével kapja el őket.
- Nagyobb zsákmányait a csőrével a kemény talajhoz verve pusztítja el, és csak azután nyeli le, vagy hordja be a fiókáinak.
- Vonulása során a hegységeken is átkel. Az Alpokban 2 900 m, a Himalájában 6 400 m tengerszint feletti magasságban is megfigyelték már.
- Magyarországon gyűrűzött búbosbankák eddig Görögországban, Olaszországban, Szerbiában és Máltán kerültek kézre.
- Az egyik hazai gyűrűs madár a gyűrűzés helyétől 1414 km-re került meg Görögországban.
- Világállományát 5 millió párra, európai állományát 850 ezer – 1 millió párra becsülik.

© Hollósi Zoltán felvételei

álló táplálékára. Gyakran zsákmányol földigilisztákat, cserebogár-pajorokat, futóbogarakat, ganéjtúrógarákat, százlábúakat, ászkákat és pókokat. Hosszú, enyhén hajlott, érzékeny idegsejtekkel rendelkező csőrével a talaj felső rétegének járataiban megbúvó mezei tücsköket és lőtücsköket is képes elkapni. Nem veti meg a kisebb gerinceseket (gyíkok rágcslók) sem.

Óriási elterjedési területének mintegy felén állandó madár. Az európai állomány Portugália és Spanyolország déli régiója kivételével vonuló. Tavasszal a hímek néhány nappal korábban érkeznek vissza, mint a tojók. Az első példányokkal már március közepén találkozhatunk, de a vonulás április végéig elhúzódik. Ősszel a nálunk fészkelők zöme augusztusban hagyja el térségünket. Megkésített vonulókkal szeptember végéig találkozhatunk. Ritkán áttelelő példányok is akadnak.

A hazai állomány déli, délkeleti irányban hagyja el Európa területét. A Földközi-tengert, majd a Szaharát is átrepülve érik el a szavannaövet, amely a faj legfontosabb telelőterületének számít.

Hazai állománya nem egyenletesen oszlik el. Az extenzíven művelt, laza, homokos területeken (pl. Kis-kunság, Nyírség) és a dél-alföldi tanyavilágban még gyakori költőfajnak számít. Máshol inkább csak szóróvénosan fordul elő. Országos

állománya 10000–17000 párra becsülhető. Baranyai állománya valószínűleg nem haladja meg a 100-150 párat.

A búbosbankát, mint a mezőgazdasági területekhez kötődő madárfajt, elsősorban a nagyüzemi gazdálkodás tájtalakító hatása veszélyezteti. A legelő állatállomány hiánya, a tanyavilág elnéptelenedése, a gyepek beerdősülése miatt csökken a számára kedvező rövid fűvű élőhelyek területe. A földutak melletti idős fák, fasorok és a legelőerdők kivágása fontos fészkelőhelyek eltűnését eredményezi. Vonulása során további veszélyt jelent számára a mediterrán térségben és a Közel-Keleten folyó mértéktelen vadászat.

A faj állományának megőrzését segítheti az ökológiai szemléletű gazdálkodás alkalmazása. Extenzív állattartással, parlagterületek visszahagyásával, vegyszermentes táblaszegélyek, rovarteleltető bak-hátak kialakításával biztosíthatjuk táplálékát. Fészkelési lehetőségeit 2-3 m magasságban kihelyezett „D” típusú mesterséges fészkekodú (20x20 cm alapterület, 40-45 cm-es magasság, 6-8 cm-es röpnnyílás) kihelyezésével bővíthetjük.

Bank László

© Bajor Zoltán felvételei

üregekben, kő- és farakásokban, partfalakban, falak repedéseiben, épületek tetőzetében fészkel. Fészket nem épít, de a hím és a tojó együtt tisztogatja az üreget. Esetenként a költőüreg aljára kevés növényi anyagot, trágyadarabokat hordhatnak be.

Évente általában egyszer költ, de a korán visszaérkező párok két fészkelájat is felnevelhetnek. A tojásrakás április második felében kezdődik, és rendszerint a hónap végére, május elejére teljes a fészkelá. A tojó naponta rakja le a tojásokat, és a kotlást már a fészkelá teljesessé válása előtt megkezd. Csak a tojó kotlik, miközben a hím látja el táplálékkal. A fészkelá 4-10, leggyakrabban 5-8 tojásból áll. A kotlási idő 18 nap, a fiókák 23-27 napos korukban hagyják el a fészket.

Kizárólag állati eredetű táplálékot fogyaszt. A talajon keresgélve vadászik férgekből és rovarokból

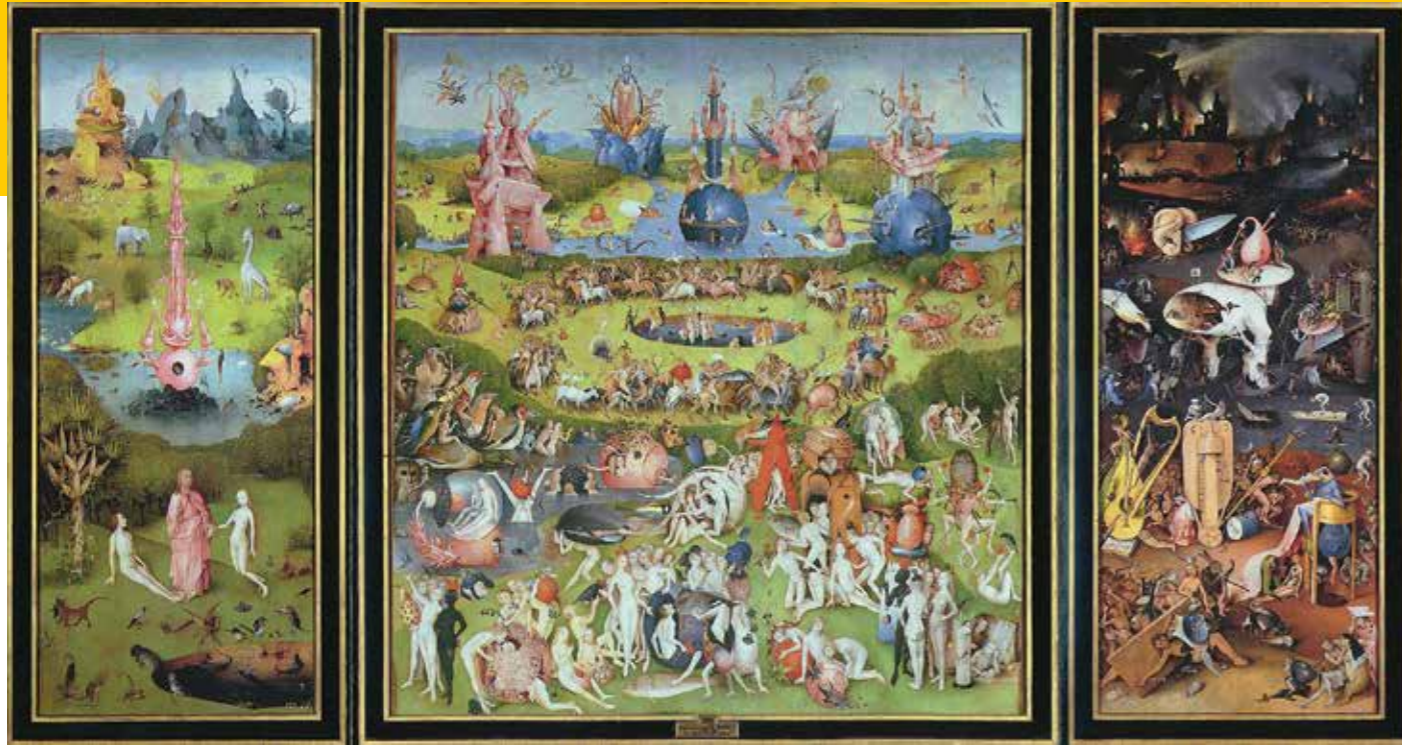

© Orbán Zoltán felvételei

© Hollósi Zoltán

A búbosbanka kultúrtörténeti vonatkozásai

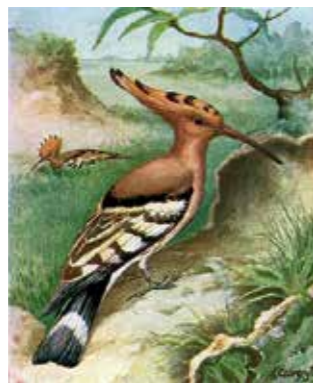
KÜLÖNBÖZŐ KÉPZŐ-MŰVÉSZETI és szöveges források áttekintése után összegyűjtöttem azokat az adalékokat, amelyek a búbosbanka kultúrtörténeti helyét és az emberi kultúrában betöltött szerepét mutatják.

Külső megjelenését sokféleképpen lehet magyarázni: a feje tetején lévő bóbítát értelmezték már királyi koronaként és az ördög szarvaiként is. Herman Ottót idézve: „Fejét egy felállítható és lekonyítható koronaszzerű – vagy talán inkább pofoncsapott kalapszerű, magas tollbokréta ékesíti, tollai hirtelenszőkék, hegyük fekete, a leghosszabbaké fehér és fekete”.

Ferid ed din Attar *A madarak tanácskozása* című munkájában így mutatja be ezt a tarka tollruhás madarat: „Örömteli izgalommal és reménykedve lépett elő a búbos banka, és az összegyűlt madársereg közepére állt. A mellén lévő kitüntetés bizonyította, hogy megtette a spirituális felismerés útját, a fején lévő tollbóbíta az igazság koronáját szimbolizálta, és e madár ismerte a jót és a rosszat is.”

Mivel sok olyan rovar és férget megeszik, amelyek kártevőnek szá-

mítanak, sok országban régóta védelem alatt áll, viszont a keresztény kultúrkörben – *A keresztény művészet lexikona* szerint – pontosan amiatt számít tisztátalannak, amit eszik: „... más állatok ürülékében keresi táplálékát, és veszélyben rossz szagú váladékot bocsát ki – az ördög megtestesülését látták benne.”

Csörgey Titusz bankailusztrációja
Jobbra: A faj jól felismerhetően szerepel már ókori egyiptomi fal-festményen is

Fent: Búbosbanka Hieronymus Bosch A gyönyörök kertje című képén (tengelic, tőkés réce, vörösbegy, zöld küllő, jégmadár és macskabagoly társaságában)

Mózes III. könyvében (11: 13–19) azok között az állatok között szerepel, amelyeket nem tanácsos megenni, mert tisztátalanok: „A szárnyas állatok közül pedig ezeket útáljátok; meg ne egyétek, útálatosak ezek: (...) az eszterág és

a szarka az ő nemével, a bűdös banka és a denevér.”

Az ókori Egyiptomban szentként tisztelték és ugyanígy viszonyultak hozzá a minószi kultúrában is. Az egyiptomi képeken fennmaradtak vadászatot megörökítő jelenetek, amelyeken a madarakra hajító bottal vadásztak, vagy hálóval fogták be őket. A csalimadarak között azonosítható a búbosbanka is.

Az ókori görög irodalomban és művészetben is több helyen megjelenik a banka, például Arisztophanész *Madarak* című darabjában vezeti a madarakat.

Ovidius *Metamorphoses*ének, 6-os könyvében Tereus, Procné és Philomela madarakká változnak a történet végén: Tereus – búbosbankává, Procné – fecskévé és Philomela – fülemülévé. „Majd maga Tereus is, kit a mérge, a bosszu siettet, / szárnyassá alakult, fejebűbján bóbíta buggyant, / csőre pedig valamint kardpenge tolauskzik előre: / új neve: banka; az arca előtt mint fegyver a csőre.” (ford. Devecseri Gábor)

Id. Plinius *Historia Naturalis*ában madarunk egészen más színben tűnik fel, mint az eddigi példák mutatták: amikor a búbosbanka megöregszik, gyerekei eljönnek, hogy gondoskodjanak róla, kitépik a régi tollakat, és kitisztítják a szeméit, amelytől megfiatalodik. A fiatalok ezt azzal magyarázzák, hogy így próbálják visszaadni a törődést, amelyet gyermekkorban kaptak.

A perzsáknál a banka az erényt szimbolizálta, és a XII. században, a már említett Ferid ed din Attar különleges hangulatú misztikus művének főszereplőjévé tette: „... a búbos bankát az út kihirdetőjévé választotta.” (Fohász, 8.) Ez a mű *A madarak tanácskozása* [Mantiq d-Tayr],

amely így kezdődik: „Üdvöz légy, ó, búbos banka, Salamon király vezére és a völgy igaz küldötte, kinek abban a szerencsében volt része, hogy Sába királyságának határáig juthatott.” (A madarak gyülekezése, 15.) E mű lényege röviden: a madarak királyukat keresik, akit Szimurggal a misztikus lényvel azonosítanak, és keresésére indulnak. Hét völgyön kell átkelniük, a banka vezeti őket. Eleinte kifogásokat keresnek, végül útnak indulnak, de Szimurg kapujába csak harminc madár érkezik meg a több ezer közül. Végül ráébrednek, hogy amit keresnek, végig ott volt bennük.

A búbosbanka Salamonnal való kapcsolatára a Korán is utal a 27. szúra 20–28. részeiben, ahol is „hudhud”-ként szerepel.

„És szemlét tartott [ti. Salamon király] a madarak fölött és azt mondta: »Hogyan lehet az, hogy nem látom a búbosbankát? Vagy talán távol van? Bizony, súlyos büntetéssel sújtom, vagy levágom őt, vagy pedig hozzon nyilvánvaló magyarázatot!« Am az [ti. a búbosbanka] nem sokáig késlekedett és azt mondta: »Valami olyasmit tudtam meg, amit te nem tudtál és bizonyos hírt hozok neked Saba'ról. Azt tapasztaltam, hogy egy nő uralkodik fölöttük, és hogy mindenféle dolgot kapott és hogy egy óriási trónusa van.»

Salamon király és Sába királynőjének találkozását számos forrás leírja (Biblia: *Királyok 1. könyve 10.* és a *Krónikák 2. könyve 9.*, a *Kebrá Nagaszt* című etióp eredetű és számos képzőművészeti adaptációja is létezik. Egy British

Búbosbanka-ábrázolások klasszikus madár-illusztrátorok munkáiból: John Gould (1837), John James Audubon (1805), William Hayes (1794)
Lent: A búbosbanka különféle címereken is szereplő faj

Museum-ban található rajz azt a jelenetet mutatja, amikor a Salamon szolgálatában álló búbosbanka, meglátogatja Bilksizt, Sába királynőjét, aki egy fa alatt fekszik, miközben a madár egy fán ül csőrében Salamon összetekert levelével. Celler Tibor pedig egy olyan jelenetre hívja fel a figyelmet, amelyben Salamon király, Bilksiz és a búbosbanka is szerepel. „Egy régi zsidó írás tanúsága szerint például Salamon király megmutatta a királynőnek épülő-félben lévő templomát. Eközben a Bilksizt állandóan kísérelő búbosbanka hirtelen felrikoltott, és röpködni kezdett egy vihar által tövestül kitépelt fa felett, mely ott hevert előttük a földön. Bilksiz ekkor így szólt Salamonhoz: »Tudd meg, hogy a nemzetségedből származó legutolsó királyt erre a fára fogják felfeszíteni!« Bilksiz Jézusra gondolt, aki ezer évvel később valóban meghalt a keresztfán.”

Ehhez a történethez hozzákapcsolhatunk még egy eredetmagyarázatot, amely Krisztushoz kötődik és a *Magyar Katolikus Lexikon* a forrása: „a búbosbanka (huputamadár) a Krisztust verőket hup-hup-hup kiáltással bízta, büntetésül trágyát eszik és a húsa bűdös.”

A banka szerepel Hieronymus Bosch *A gyönyörök kertje* című művében is, a kép „A madárnász” elnevezésű részén többek között a tengelic, a vörösbegy, a zöld küllő és a tőkés réce társaságában.

Mivel rendkívül jellegzetes és szép külsejű madárról van szó, számos esetben választják az emberek jelképüknek: például a johannesburgi egyetem logójában egy banka-pár szerepel, emellett, Armstedt nevű német település címerállata, és sok, főleg afrikai és mediterrán ország teszi előszeretettel bélyegeire, 2008-ban pedig Izrael nemzeti madara lett.

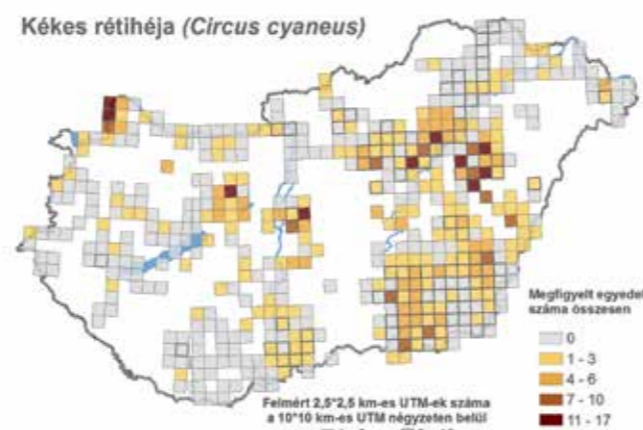
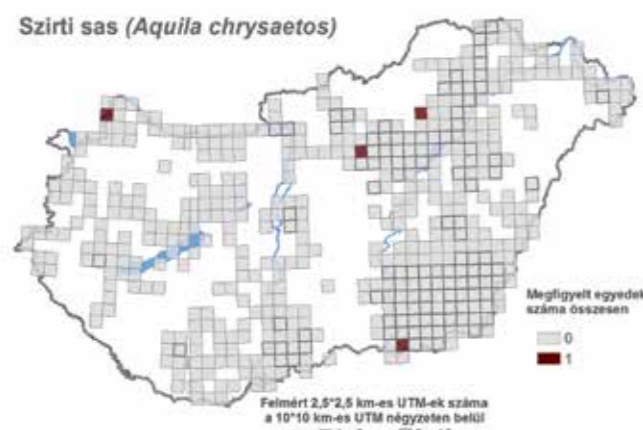
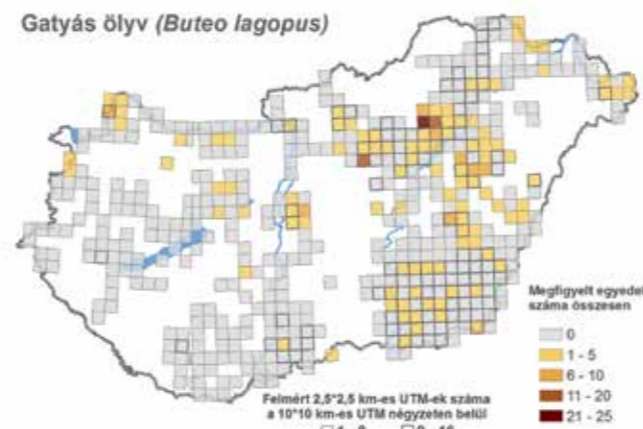
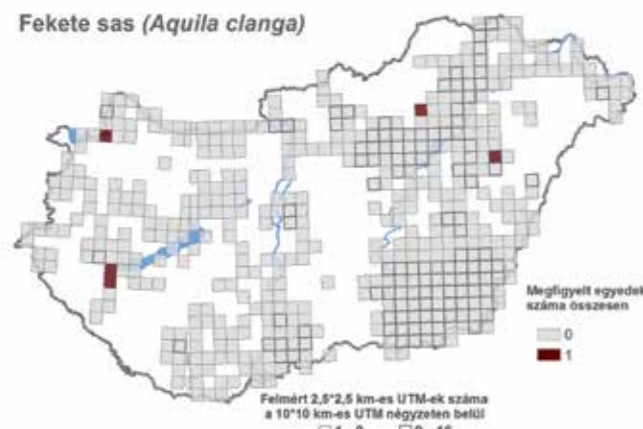
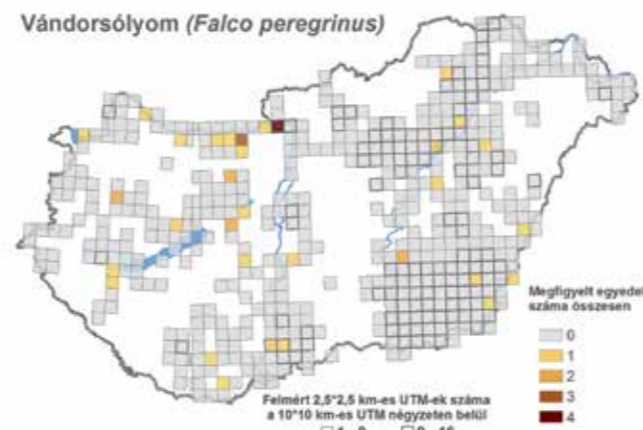
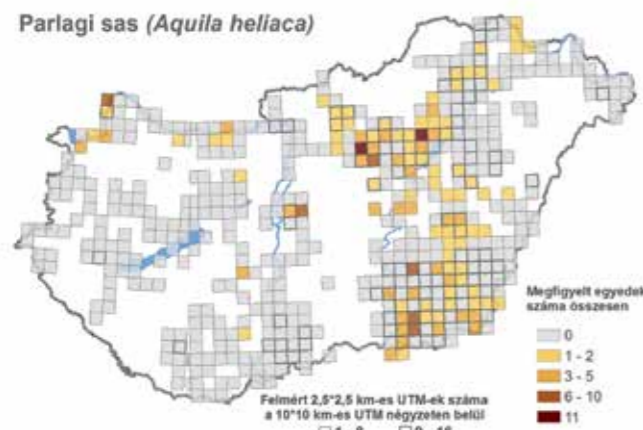
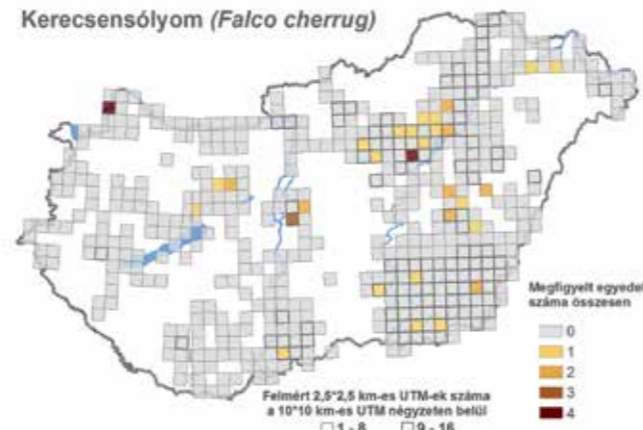
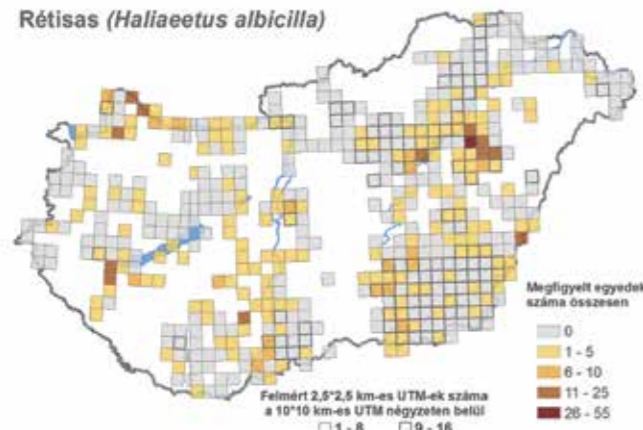
Kondor-Szilágyi Mária

Elkészült a XII. Országos Sasleltár

Monitoring

© Orbán Zoltán

Rétisas
Lent: Kékes rétihéja festménye

© Kókay Szabolcs

AZ MME a nemzeti park igazgatóságokkal és más civil természetvédelmi szervezetekkel együttműködve idén januárban tizenketedik alkalommal szervezte meg a hazánkban telelő sasok éves számlálását. Az egy időben történő megfigyelések miatt „saszinkronnak” nevezett számláláson rekordszámú, 394 felmérő vett részt országsszerte, amely minden eddiginél teljesebb felmérést eredményezett. Idén növekedett a szinkronba bevont területek száma és kiterjedése is, amelyek nagy részben lefedték az ország legjobb sastelelőhelyeit, így a hazánkban telelő sasok jelentős részét regisztrálhatuk. A felmérők 2 757 db 2,5x2,5 km-es, és 513 db 10x10 km-es UTM négyzetet érintettek, ami összesen 17 231 km²-t jelent. A XII. Országos Saszinkron keretében a következő sasmegfigyelések történtek: rétisas 702–735, parlagi sas 272–280, fekete sas 5, szirti sas 4. Így a nagy lefedett-

ségnek köszönhetően a legtöbb sas is idén került lencsevégre, de a sasok sűrűsége jelentősen nem változott az átnézett területeken. Az utóbbi évekhez hasonlóan a legjobb alföldi élőhelyeken átlagosan 4 rétisas és 1-2 parlagi sas telelt 100 négyzetkilométerenként (10 000 hektáronként). A leggyakrabban megfigyelt ragadozómadár az egerészólyv volt 5 762 példánnyal. Kékes rétihéből 722, vörös vércséből 882, karvalyból 263, gatyás ölyvből 300, kerecsensólyomból 45, vándorsólyomból 42, kis sólyomból pedig 63 egyedet láttak. A rejtett életmódú héjából mindössze 28, a ritka pusztai ölyvből pedig 3 példány került elő. A vonuló, de az utóbbi években egyre gyakrabban áttelelő barna rétihéből 55 egyedet figyeltek meg. (A sasokon kívül megfigyelt ragadozómadarak adatai a jelentőtlapok későbbi, részletesebb feldolgozását követően kis mértékben változhatnak.) Az országos sasleltár nem titkolt célja, hogy a sasállományok felmé-

rése mellett az illegális ragadozó-mérgezők felderítését, hatásuk monitorozását és visszaszorítását is elősegítse. Hazánk sajnos élenjáró a régióban a madarak ellen elkövetett bűncselekmények számát tekintve, amely esetek csökkentése a hozzánk külföldről érkező sasok védelme miatt nemzetközi felelősségünk is. Ebből a célból európai uniós támogatással jelenleg is folyik az MME koordinálásban a Sasbarát Magyarországért LIFE+ program (www.parlagisas.hu). Ezzel a beszámolóval szeretnénk megemlékezni és búcsúzni az időközben tragikus hirtelenséggel elhunyt Zsigó Krisztinától, a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársától, aki megfigyelőként még részt vett a felmérésben, s korábban az MME számos munkájában önkéntesként közreműködött.

Nagy Károly, Nagy Zsolt, Horváth Márton

A XII. Országos Sasszinkron résztvevői:

Adorján Ágnes, Agócs Péter, Albert András, Ambrus Béla, Antal András, Antal Bálint, Ásványi Antal, Bagdi Antal, Bagyura János, Bakacsi Gábor, Balassa Anita, Balassa Bálint, Balázs Éva, Balázs Tibor, Balázsi Péter, Bálint Dénes, Balogh Gábor, Balogh Katalin, Bank László, dr. Bankovics Attila, Barcánfalvi Péter, Barkóczi Csaba, Barta Zsolt, Bártol István, Bátky Gellért, Bátky Kolos, Belső Angéla, Berdó József, Béres István, Bessenyei László, Bilecz Evelin, Bíró István, Bodó János, Bodor Ádám, Bodzás János, Bogár Bence, Bohó Tímea, Boldog Gusztáv, Borbáth Péter, Borsányi András, Boruzs András, Borza Sándor, Bozó László, Czene Csilla, Czibere Anna Mária, Czifrák Gábor, Cs. Kiss Milán, Csáki Imre, Csákok Bence, Csapó János, Császár Mónika, Csathó András István, Cseh Patrícia, Cserna Zoltán, Csernák Szabolcs, Csibrány Balázs, Csihar László, Csiszár Viktor, Csonka István, Csonka Péter, Dávid Jenő, Deák Gábor, Demeter Iván, Dénes Péter, Diós Kristóf, Dobos Mihály, Domján András, Doszpod Balázs, Dudás György, Dudás József, Egerszegi Attila, Engi László, Faragó Ádám, Farkas László, Farkas Szabolcs, Fatér Imre, Fehérvári Péter, Fejes Éva, Feldhoffer Attila, Fenyvesi László, Ferenc Attila, Ferenczy Kristóf, Fiala Zsuzsa, Fidlóczky József, Filotás Zoltán, Firmánszky Botond, Firmánszky Gábor, Fitala Csaba, Fodor András, Forgách Balázs, Forintos Niki, Főnyedi Elemér, Fülöp Tibor, Gajus Scheltema, Gál Renáta, Gál Szabolcs, Gáspár Ferenc, Gaszner Janka, Gebei Lóránt, id. Geréby György, ifj. Geréby György, Gerner Gerda, Godó Laura, Gödöny József, Görög Zoltán, Gregorits János, Greiner József, Gruber Ágnes, Gubacsi Mihály, Gulyás András, Györffy Hunor, Györög Előd, Gyuricza András, Gyüre Gergő, Habarics Béla, Hajas Gábor, Hák Flóra, Halpern Bálint, dr. Hamar Sándor, Harnos Krisztián, Harsányi Krisztián, Hartmann Johanna, Havas Márta, Havasi Máté, dr. Hegyi Zoltán, dr. Heincz Miklós, Hencz Péter, Herczeg Ferenc, Hittner Márton, Hoffmann Károly, Horváth Ákos, Horváth Bettina, Horváth Gabban Gábor, Horváth Gábor, Horváth Tibor, Hödör István, Hudácskó Anita, Hunyadi Tünde, Hunyadvári Péter, ifj. Krempf István, ifj. Bedőcs Gyula, Illés Péter, Ingola Eszter, Jakusné Takács Anett, dr. Jandrasits László, Janó Gizella, Jánosy László, Jaskó Szilvia, Jaszenovics Tibor, Jóna Zoltán, Joó Balázs, K Szabó Attila, Kállai Miklós János, Kállay György, Kalocsa Béla, Kangur Tibor, dr. Kasza Ferenc, Katona Gergely, Katona József, Katona Mihály, dr. Kaufman Gábor, Kazi Róbert, Kecskés Dóra, Kéki László,

Kelemen Éva, Kenéz István, Kern Rolland, Kilián Endre, Király Endre, Kiss Ádám, Kiss Viktória, Kiss Zsolt, Klébert Antal, Kleszó András, Koczka András, dr. Kókai Károly, Kónya József, Kóra Judit, Kóródi Blanka, Korompai Viktor, Kószás Vendel, dr. Kóta András, Kotymán László, Kovács Ágnes, Kovács Ágoston Iván, Kovács András, Kovács Attila, Kovács Gergely Károly, Kovács László, Kovács Norbert, Kovács Zoltán, Kovács László, Kozma László, Krasznai Attila, Krempf István, Krümmer Bence, Kugler Péter, Kutschi Péter, Kürthy András, Laczik Dénes, Lelkes András, Lengyel Tibor, Leskó Gabriella, Lontay László, Lóránt Miklós, Losonczy László, dr. Lökkös Andor, Ludmány Orsolya, Magos Gábor, Magyarai Máté, Majercsák Bertalan,

© Horváth Márton

Majoros Pál Szabolcs, Malya Attila, Marik Pál, Márkus Éva, Márkus Rita, Máté Mihály, dr. Mátics Róbert, Meilinger Kornél, Meiszerics Zoltán, Menczelesz Noémi, Mesterházy Attila, Mészáros Csaba, Mészáros József, Mócsán András, Mogyorósi Sándor, Molnár Ádám, Molnár István Lotár, Molnár László, Molnár Zsófia, Mónus Gábor, Moravcsik Ágnes, Móróczi Attila, Musicz László, Nagy Gábor, Nagy Imre, Nagy Károly, Nagy Kornél, dr. Nagy Lajos, Nagy László, Nagy Levente, Nagy Réka, Nagy Tamás, Nagy Tibor, Nagygyörgy Anna, Nemes Krisztián, Németh Árpád, dr. Németh Csaba, Németh Márton, Németh Tamás, Novák László, Nyári Endre, Ónodi Miklós, Oroszi Zoltán, Ólveczky Gyula, Óze Péter, Pabar Zoltán, Pál Éva, Papp Ferenc, Papp Gábor, Pásztor Zoltán, Pataki Zsolt, Peimli Piroška, Péntek István, Péntes László, Pigniczki Csaba, Pitó Andor, Placzer Gábor, Pletyák Tibor, Polgár Márta, Pompola Krisztián, Pongrácz Ádám, Poór Ádám, Popovics Anikó, Porteleki Szilva, Pribéli Levente, Prommer Mátyás, Puskás József, Puskás László, Rajnai Márk, Sallai András, Sallai István, Sallai Zoltán, Sánta József, Sági Tamás, Sasvári János, Sasvári Zoltán, Sasváriné Hegedűs Éva, Schmidt András, Schmidt Egon, Schurk László, Schwartz Vince, Séllei Zoltán, Selmezi Kovács Ádám, Seres Nándor, Serfőző József,

Siegler Szandra, Simay Gábor, Simon Pál, Simka Gábor, Sipőcz László, Sirok Attila, Smotzer András, Somogyi Balázs, Somogyi Csaba, Somoskői Péter, Soós Gábor, Soós Gergő, Spakovszky Péter, Staudinger István, Stöckler Nándor, Sümegei Zsófia, Szabó András, Szabó Attila, Szabó Csaba, Szabó Ferenc, Szabó Jenő, Szabó Máté, Szabó Tamás, Szabó Tünde, Szakács Ágnes, Szalai Csenge, Szalai Gábor, Szalai Mónika, Szász László, Szatóri János, Szegedi Zsolt, Szeimann Péter, Székely Balázs, Szekeres Tibor, Szelényi Balázs, Széles Tamás, Széll Antal, Szelle Ernő, Szendrei Bence, Szendrei János, Szentendrey Géza, Szentirmai István, Szikszai Dávid, Szilágyi Attila, Szinai Péter, Szitta Imola, Szitta Tamás, Sztarenszky Magdolna, Szűcs Attila, Takács Ádám, Tallósi Béla, Tamás Ádám, dr. Tamás Enikő Anna, Tarján Barna, Tasnádi Éva, Tatai Sándor, Tihanyi Gábor, Tót Attila, Tóth Ádám, Tóth Balázs, Tóth Gábor, Tóth Gergely, Tóth Imre, Tóth Katalin, Tóth László, Tóth Mihály, Tóth Péter, Tóth Renáta, Tóth Szabolcs, Tögye János, Török Hunor, Török Sándor, Trefeli Alexandra, Treitz Károly, Treitz Tamás, Tulogdi Áron, Turny Zoltán, Udvary Ferenc, Ujfalusi Sándor, Ujj Barbara, Vácsi Miklós, Vámosiné Csiger Anikó, Varga Gusztáv, Varga Júlia, Varga László, Varga Sándorné, Vargáné Kárpáti Illdikó, Véghelyi Eszter, dr. Végvári Zsolt, Veres Gergő, Verő György, Vers József, Vingler Béla, Völgyi Sándor, Wágner László, Ziegner Antal, Zomborác Soma, Zsigó Krisztina †

Ezúton is köszönjük valamennyi közreműködő munkáját!

Az MME parlajisas-védelmi programját és mérgezőellenes kampányát az Európai Unió LIFE alapja támogatja (LIFE10NAT/HU/000019).

A projektben az MME partnerei: a Hortobágyi, Bükki és Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóságok, a Nemzeti Nyomozóiroda, az Országos Magyar Vadászkamara, a Fővárosi és a Jászberényi Állat- és Növénykert, valamint a Természetfilm.hu Egyesület.

Az MME természetvédelmi tevékenysége 5.

Az uhu védelme Magyarországon

Természetvédelem

© Haraszthy László

Uhuvédelmi programunk egyik védence
Lent: Harangi István uhu-fiókéval (1974)

AZ 1970-ES ÉVEK végén nagyobb hegységeinkben – Pilis, Mátra, Bükk, Zempléni-hegység, Tokaj-hegy – még mindenütt költöttek uhu párok. Korábban ennek a fajnak lényegesen szélesebb volt az elterjedési területe, hiszen a Bakonyban, a Budai-hegységben, a Börzsönyben és számos további helyen is fészkeltek. A Pilisben például 1957–1967 között három-öt pár költött, miközben 1968–1979 között már csak egy párról volt tudomásunk. 1980-tól már nem költött egyetlen pár sem, majd 1996-ban ismét megjelent fészkelőként a területen. Ez az adatsor ugyan a Pilisre vonatkozik, de hasonló folyamat zajlott az egész országban. Anélkül fogyatkozott az állomány, hogy ennek látható okai lettek volna. A Pilisből történő eltűnését követte

© MME archívum

a bükki állomány teljes megsemmisülése, és ahol még fennmaradt, ott is csak néhány párban költött. Míg az 1940-es években 60 pár körüli

volt a hazai állomány, az 1980-es évek elejére 15 pár körülire csökkent, majd 1988-ban mindössze 10-12 pár jelenlétéről volt információnk. 1986–1988 között Bagyura János és Márkus Ferenc 114 kőbányát és sziklaalakzatot vizsgált meg, amelyek egy része korábban ismert

uhufészkelőhely volt, és mindössze egyetlen új párt találtak.

Az 1980-as évek elején végzett táplálkozás-vizsgálatok, amelyek során a régebbi költőüregekből összegyűjtött csontmaradványok és a friss köpetek is feldolgozásra kerültek, nem adott választ az eltűnés okára. Akkoriban az uhu három legfontosabb táplálékállata a hörcsög, a vándorpatkány és a sün volt, de szép számban zsákmányolta a különböző galambokat is. A kerecsensólyom, a parlajisas és a rétisas védelmére koncentráltunk akkoriban, ezért nem sok energiánk maradt az uhu. Dudás Miklós azonban élére állt az uhuvédelemnek, és első lépésben felvette a kapcsolatot a Nyugat-Németországban tevékenykedő Uhuvédelmi Munkacsoporttal, amelynek vezetőjét magyarországi

Uhu fiókák egy kőbányában található költőüregben
Jobbra: Áramütésben elpusztult uhu

© Haraszthy László felvételei

látogatásra hívta meg. Wilhelm Bergerhausen úrral bejártuk a zempléni és tokaji bányákat uhu után kutatva. Nem sok eredménnyel jártunk, csak az akkor ismert néhány párt, illetve azok élőhelyét tudtuk bemutatni. Volt azonban ennek a látogatásnak egy nagyon fontos tapasztalata. Bergerhausen úr minden fészkelőhelyen alaposan körülnézett, és mindenütt megmutatta azokat a középvezetékű légvezeték oszlopokat, amelyek szerinte közrejátszottak az uhu-állomány drasztikus fogyatkozásában. Több helyen csak egy-egy madarat láttunk, amelyeknek vélhetően hosszú ideje nem volt párja. Németországi gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy ha az állomány nem elég sűrű (távol vannak egymástól a fészkelő párok), akkor gyakran előfordul, hogy egy-egy alkalmas bányában a hím folyamatosan szól,

hívja a tojót, de mivel a legközelebbi szabad madár messze van tőle, sosem találkoznak, nem alakul ki egy új pár, és ezért ivarérett madarak esnek ki a szaporodó állományból. Németországban az ilyen helyeken felnőtt madarak szabadon engedésével segítették a párok kialakulását. A német kolléga látogatását szoros együttműködés követte. Kezdetben néhány ivarérett tojó madár érkezett Magyarországra, amelyeket a zempléni és tokaji revírekben engedünk szabadon. Nyilvánvaló volt azonban, hogy ha ezek a kiengedések sikeresek is, nem várható tőlük, hogy érdemben növekedjen

a hazai fészkelő állomány. 1986 őszén Márkus Ferenc, Szitta Tamás és e sorok írója pár napos uhuvédelmi tapasztalatcserére utazott Németországba. Vendéglátóink itt fogalmazták meg azt a javaslatot, hogy nagyszámú, fogságban nevelődött fiatal uhu vadroptetésével lehetne elérni, hogy a hazai állomány megerősödjön. A röpképes fiatalok kiengedési helyéül a Mátra és a Bükk hegységet választottuk. Az uhuk számára megépített nagyméretű röpdékben a fiatal madarak átmeneti tartását, majd folyamatos szabadon engedését terveztük, miközben a szabadon engedettek számára még folyamatosan biztosítottuk a táplálékot. Az első uhucsoport már 1986-ban megérkezett: ez két ivarérett tojóból és kilenc fiatal madárból állt.

Uhu (Bubo ianvov) * natúr * G. G. G.

ha azok kézrekerültek, vagy elpusztultan megtalálták őket. Mivel az uhu egyrészt meglehetősen óvatos madár, másrészt a lábán lévő fém gyűrűt a tollazata fedi, nem volt lehetőségünk arra, hogy a fészkelő párokat ellenőrizzük, így azt sem tudjuk pontosan, hogy a kiengedett madarak közül mennyi maradt életben, illetve mennyi kezdett el költeni Magyarországon. A kis számú visszakerülés azonban azt bizonyította, hogy a madarak nagy térben szóródtak szét, és a szabadon engedésük után hónapokkal vagy évekkel később kerültek meg, ami jelezte, hogy a kezdeményezés sikeres. 1995-ig 18 madár került kézre, közülük három példány az elengedés után több mint egy évvel, ami jelzi, hogy ezek a madarak képessé váltak az önálló életre.

1994-ben az országos felmérés eredményeként 18 revírben sikerült megállapítani az uhupárok jelenlétét, majd 1995-ben már 22 revírt foglaló párról volt tudomásunk. 1999-ben 27-31, 2005-ben pedig már 42 uhurevír volt Magyarországon. 2006-ban a revírek száma 46-ra

emelkedett, 30 sikeresen költő pár pedig 69 fiókát nevelt fel sikerrel. 2010-ben a revírek száma 60-ra emelkedett, 2013-ban pedig már 66 volt. A kirepült fiókák száma évente nagyon változó, az időjárás és a táplálékkínálat függvényében. A jelentős mértékű állomány-növekedés nemcsak a párok számának növekedésében mutatkozott, hanem abban is, hogy új, korábban uhuélelőhelyként ismeretlen térségekben is megjelent e faj fészkelőként. Az újonnan elfoglalt térségekben számos pár költött ragadozómadarak által épített fészkekben, sőt folyó melletti löszfal üregében is.

Ma már nyugodtan kijelenthetjük, hogy bár kis számú a hazai fészkelő uhuállomány, a fajt sikerült megmenteni a kipusztulástól. Az utóbbi években Nyugat-Európában az uhu egyre közelebb merészkedik az emberi településekhez, sőt ismert már városban költő uhupár is. Valószínűleg ugyanez a folyamat fog nálunk is lejátszódni. Fontos azonban tudni azt is, hogy ez a bagolyfaj, mint rendkívül erős testfelépítésű ragadozó, képes a vándor- és a kerecsensólyom, sőt a békászó sas elfogására is (ami helyenként akár problémát is jelenthet). Az állomány további erősödésének nyomon követése és táplálékosztási szokásainak folyamatos figyelemmel kísérése mindezek miatt a jövőben is szükséges.

Haraszthy László

Az uhu Budapesten észlelt példánya (2010. január 12.)

© Bajor Zoltán

Érdekes madármegkerülések

Madár-gyűrűzés

© Németh Zoltán

AZ ELMŰLT IDŐSZAKBAN a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők neveit technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemmel tudjuk feltüntetni. A közölt gyűrűzési összefoglalók tájékoztató jellegűek, a július közepéig beérkezett adatok alapján készültek.

Vörösnakú lúd

2014. decemberben 2 gyűrűs vörösnakú ludat is megfigyeltek a Hortobágyon (Balla Dániel, Tar János). A madarakat Bulgária ÉK-i partvidékén gyűrűzték 2013 ill. 2014 februárjában a „Safe Grounds for Redbreasts” Life Projekt keretén belül (www.redbreastedgoose.aewa.info). Ezek az első gyűrűs vörösnakú lúd megkerülések Magyarországon. Az utóbbi években itthon is egyre

A Ferencmajori halastavaknál 2014. október 6-án gyűrűzött vándorfűzike – talán egyszer majd a visszafo-gásáról is beszámolhatunk...

Nagy lilik

gyakrabban előforduló téli vendégek telelőterületei elsősorban a Don folyó környéke, valamint a Fekete-tenger ÉNy-i partvidéke.

Nagy lilik

2014. október végén egy hazai gyűrűs nagy liliket lőttek le Kazahsztánban. A madarat 2013. február végén jelölték a Zámolyi-víztározónál. Ekkor összesen 31 nagy liliket fogtak be és jelölték meg a Hollandiai Alterra Intézet, a Pro Vértes Alapítvány és a Balaton-felvidéki Nemzeti Park munkatársai. Öt madár kapott műholdas nyomkövető eszközt, amelyek mindegyike átvonult Kazahsztán területén. Az itt leölt és bejelentett példány az első nagy lilik kézrekerülés Kazahsztánból a hazai adatbankban.

Darázsölyv

Egy német gyűrűs, legyengült darázsölyvet fogtak be tavaly nyáron (Mogyorósi Sándor) Rábatamáson. A madár 2013-ban került be egy ausztriai madármentő állomásra (EGS Österreich Eulen- und Greifvogel-Station Haringsee), ahonnan a kézrekerülés előtti héten engedték szabadon, a megtalálás helyétől

mindössze 74 km-re. Ez az első német gyűrűs darázsölyv-megkerülés a hazai adatbankban. A madár a megtalálást követően elhullott. Magyarországon ezidáig egy finn és egy cseh (Szlovákia) gyűrűs példány került meg. Az itthon meggyűrűzött 114 darázsölyvből eddig 4 került meg külföldön, Guineában, Máltán, Olaszországban és Szerbiában.

Kék vércse

Egy hazai gyűrűs kék vércse került kézre sérülten Bulgáriában, Rusze közelében. A madarat 2013-ban jelölték (Palatitz Péter) a Hortobágyon. Ez az első kékvércse-megkerülési adat Bulgáriából. Összesen 53 külföldi vonatkozású kékvércse-megkerülési adatot tartunk nyilván a központi adatbankban, valamennyi Kárpát-medencei gyűrűzés. A legtöbb megkerülési adat Olaszországból (53), Szerbiából (8) és Szlovákiából érkezett.

Szerecsensirály

Egy hazai jelölésű színes (piros) gyűrűs szerecsensirályt figyeltek meg Marokkóban (Nadori-öböl), 2014 novemberében. A madarat Bugyi közelében jelölték 2010-ben (Benei Béla). 2011-ben Dél-Francia-

országban figyelték meg, 2013-ban pedig Olaszországban (Comacchio) visszafogták. Ez a kilencedik hazai gyűrűs szerecsensirály-megfigyelés Marokkóban, de az első a Földközi-tenger partvidékén. A korábbi megfigyelések az Atlanti-óceán partvidékén voltak.

Dankasirály

Az előző lapszámban már említett – az első, Angliában megfigyelt hazai jelölésű színes (piros) gyűrűs – dankasirályt december elején Svájcban figyelték meg (Schmidt Yvan). Angliában, a Wash-öböl északi részén összesen hat alkalommal figyelték meg, 2014. július végétől október elejéig. A madarat 2014. márciusban jelölték (Szász Előd) a soproni szemételepen.

Idén, január elején egy hazai színes (piros) gyűrűs dankasirályt figyeltek meg a Fekete-tenger partján, Várnánál. Ez az első színes gyűrűs dankasirály leolvasási adat Bulgáriában. 1914 és 1970 között hét hazai gyűrűs példány került kézre Bulgáriában, azóta ez az első adatunk innen.

Fattyúszerkő

2014-ben tavasszal fényképeztek (Marc Raes) egy horvát gyűrűs fattyúszerkőt a Hortobágyon. A madarat 2012-ben jelölték az Orahovica melletti halastavakon (Horvátország). Ez a harmadik külföldi gyűrűs fattyúszerkő a hazai adatbankban. Ezen kívül egy spanyol gyűrűs (1975) és egy lengyel gyűrűs (2011) példány került meg Magyarországon. 2014-ben két hazai gyűrűs madarat fogtak vissza Dél-Lengyelországban.

Barátposzátá

Egy litván gyűrűs fiatal barátposzátát fogtak vissza (Krúg Tibor) 2014. október végén a Naszály melletti Ferencmajori madárgyűrűző táborban. A madarat 2014. szeptember közepén jelölték a Kur-öböl partjánál (Ventés Ragas Ornithological Station). Ez az első litván gyűrűs barátposzátá a hazai adatbankban. Összesen 169 külföldi vonatkozású barátposzátá-megkerülési adatot tartunk nyilván a hazai adatbankban, ebből 60 a külföldi gyűrűs madár, amely itthon került meg. A legtöbbet Szlovákiában (14), Csehországban (8),

Lengyelországban (7) és Svédországban (7) jelölték. Az eddig Magyarországon meggyűrűzött mintegy 300 000(!) barátposzátá közül 109 került meg külföldön, a legtöbb Szlovákiában (14), Cipruson (12), Libanonban (11) és Szlovéniában (11).

Kerti poszátá

Egy 2014. szeptember 20-án, a Hortobágyi Madárvártán gyűrűzött (Szilágyi Attila) kerti poszátá 20 nappal később ablaküvegnek ütközött és elhullott Dániában. Ez az első dániai kertiposzátá-megkerülési adat a hazai adatbankban. A madár „téves” irányba repült, az őszi vonulás szokásos DNY-i irány helyett ÉNy-ra tartott. Az eddig megjelölt 32 ezer hazai gyűrűs kerti poszátá közül ezidáig Finnországban, Horvátországban (2), Máltán és Olaszországban (5) kerültek meg madarak. Jelenleg összesen 11 külföldi gyűrűs kerti poszátá van a hazai adatbankban, amelyek megkerültek Magyarországon. Ezeket Horvátországban (1), Máltán (1), Olaszországban (4) és Szlovéniában (5) jelölték.

Vörösbegy

Egy 2013-ban, a Szalonnai Madárgyűrűző Állomáson gyűrűzött (Molnár Márton) vörösbegyét fogtak vissza 2014. október 11-én Svédországban, a Svenska Högarne szigeteken. Ez a második

Képek a cikkben említett madarokról: vörösnakú lúd (© Balla Dániel), **fattyúszerkő** (© Marc Raes), **dankasirály** (© Schmidt Yvan), **nagy lilik** (© Lukács Kata), **szerecsensirály** (© Adriano Talamelli), **darázsölyv** (© Mogyorósi Sándor), **kék vércse – 2 fotó** (© GreenBalkans)

© Kókay Szabolcs grafikai

Kék cinege

– hazai gyűrűs – vörösbegy-megkerülési adatunk Svédországból. Három, ennél északibb megkerülési adatot őrzünk az adatbankban, két madár DNY-Finnország, egy pedig Oroszország (Ladoga-tó) előfordulása. Összesen 125 külföldi vonatkozású vörösbegyadat található az adatbankban, ebből 97 hazai gyűrűs, 28 külföldi gyűrűs. A legtöbb Olaszország (58), Szlovákia (12) és Horvátország (7) területén fordult elő.

Kék cinege

Egy német (Radolfzell) gyűrűs kék cineget fogtak vissza (Ócsai Péter) 2014. október 23-án, a Hortobágyi Madárvártán. A madarat 2011 őszén gyűrűzték Németországban, a Saarfolyónál. Ez az első Németországban jelölt kék cinege megkerülése Magyarországon. Egy korábbi hazai gyűrűs kék cinege van az adatbankban, amely ennél nyugatabbi előfordulása, azt az Ócsai Madárvártán jelölték, és DK-Franciaországban fogták vissza 2013-ban. Összesen 103 külföldi vonatkozású kékcinege-megkerülési adatot tartunk nyilván (57 hazai, 46 külföldi gyűrűs), a legtöbb Szlovákiai (39), Szerbiai (17), Ausztria (12) területén fordult elő.

Karcza Zsolt

HELYREIGAZÍTÁS

A Madártávlat 2014. téli számában a 32. oldalon a füstifecske vonatkozó mondat helyesen: Itthon eddig összesen 2 izraeli gyűrűs füstifecske fogtak vissza, mindkettőt 2012-ben a Farnosi gyűrűzőállomáson.

Madárgyűrés az Amur vidékén

Vastagcsőrű nádírigó

© Bozó László felvételei

2014. AUGUSZTUS 4. és szeptember 11. között lehetőség nyílt madárgyűrészeként részt venni az Amur Bird Project elnevezésű nemzetközi kutatóprogramban a Muravjovka Parkban. Az Oroszország távol-keleti részén, Blagovescsenszk várostól kb. 60 km-re elterülő mocsárvidéken 2011 óta folyik madárgyűrés, amelynek legfontosabb célja az, hogy az ott fészkelő és átvonuló madarokról minél több új információt szerezzünk. Számomra a posztatfélek vonulásának vizsgálata volt a feladat, de aktívan közreműködtem terepi madárszámlálásokban is.

Az Oroszországba történő beutazás nem problémamentes, ugyanis az országba való belépéshez vízum szükséges, ennek kiállítása pedig – a számos egyéb dokumentum és pénz mellett – meghívólevélhez kötött. Az országon belüli óriási távolságok miatt

Moszkvától mintegy 9 órányi repülőúttal lehetett eljutni Blagovescsenszkbe, majd onnan 2 órányi autót vezetett a kínai határtól és az Amur folyótól néhány kilométerre fekvő Muravjovka Parkba. A több ezer hektáros védett terület kiemelt értékei az ott fészkelő mandzsu daru és fekete csőrű gólya, ill. az átvonuló egyéb – globálisan veszélyeztetett – darufajok (amuri daru, hódaru, kámzsás daru). A gyűrészőállomáshoz egy jól kiépített kemping tartozik faházakkal, konyhával, melegvizű fürdővel, ami ideális szállást nyújt még a hidegebb időkben is. Az időjárás rendkívül változékony, októbertől ápriliséig tart a tél. Ottlétemkor egész időszakban száraz, forró időjárás volt, annak ellenére, hogy az augusztus alapvetően egy csapadékos, esős hónap szokott lenni. Szeptember elején már elkel a vastagabb ruházat, de napközben még ekkor is felkúszhat a hőmérő

higanyszála 30°C fölé. Az egyes években eltérő időszakokban zajlott a gyűrés, 2014-ben július közepétől október közepéig. A 34 függőháló a nap 24 órájában szét volt húzva, legjobban a reggeli órákban fogtak. Váltott műszakban dolgoztunk, reggel azonban mindenki segítségé-

gére szükség volt, a sok madár miatt. A park tulajdonában lévő autókkal tudtunk eljutni távolabbi településekre, így mértünk fel több kiváló vizes élőhelyet is.

Hegyesfarkú sárszalonna

Gyűrészt fajok

Az általam kint töltött egy hónapban 75 fajt gyűrésztünk meg. Augusztus elején még előfordultak olyan egyedek, amelyek helyben aztán átvették a szerepet a vonulóknak. Legnagyobb számban rubinbegyű, vastagcsőrű nádírigó, csíkos tücsökmadarat, barna és vándorfüzikét, barna gébicset, valamint fekete arcú sármányt fogtunk. Előfordult olyan augusztus végi nap, amikor közel 200 rubinbegyű került gyűrészt. Rengeteg légykapót (barna, tajga-, füstös, dauriai és Mugimaki-légykapó), nádi énekeseket (keleti foltos nádiposzáta, keleti nádírigó, foltos tücsökmadar), füzikét (vastagcsőrű, északi, szalagos füziké) és sármányt (törpe-, vörhenyes, aranyos, tajgasármány stb.) gyűrésztünk. A helyben költő fajok, mint a lazúr cinege, a karmazsin- és a hosszú farkú pirók, a kék szarka vagy éppen a sarkantyús pityer is kézre kerültek. Érdekes volt a rigók hiánya, csupán 3 faj (fakó rigó, kerti rigó, szibériai földirigó) néhány egyedét jelöltük. Ezek és a pityerek, szürkebegyek, valamint a kék farkú csak szeptember közepétől láthatóak itt. A rengeteg dekoratív faj mellett igazi lokális ritkságokat is fogtunk. Ezek közé tartozik többek között a kék

fülemüle, a dalos tücsökmadar és a koronás füziké. Nemcsak énekeseket, hanem egyéb fajokat is láthattam kézben. Majdnem minden reggel szedhettünk vörhenyes törpegémet, hegyes farkú sárszalonnát, ill. jégmadarat is. Japánfürtet, nagy sárszalonnát, keleti gerlét is többször fogtunk, csakúgy mint az itt fészkelő harkályokat (fehérhátú fakopáncs, nagy fakopáncs stb.). Egy-egy alkalommal törpevízicsibe, réti, szürke és billegetőcankó, kakukk és keleti füleskuvik is előfordult.

Terepi megfigyelések

Összesen 141 madárfajt figyeltem meg, amely kiegészül a Moszkvában látott csókéval és dolmányos varjúval. A rendkívül szoros gyűrésztési időbeosztás miatt a gyűrésztől csak ritkán jutottunk el más helyekre madarászni, azonban a park vizes élőhelyein nap mint nap felbukkantak érdekes fajok. Az S alakú, viszonylag nagy kiterjedésű vízfelületen az időben előrehaladva egyre több faj

Tajgasármány

Lazúrcinege

© Bozó László felvételei

jelent meg, olykor nagy tömegben. A Magyarországon is közönségesnek számító úszórécék mellett felbukkant egy-egy foltoscsőrű réce, ill. augusztus végén 50-60 példányos cifra- és sarlóréce-csapatok tartózkodtak itt. Augusztus közepén, helyi szinten viszonylag hamar került szem elé egy kis bukó, az általam talált vékonycsőrű víztaposó pedig új fajként került fel a helyi fajlistára. Szintén új fajként került elő az ázsiai cankógoda és a kis kakukk is. A mocsárban álló fákon – jó vonulás során – tömegesen lehetett látni a különféle sármányokat, csukokat, fűzikéket. A hegyesfarkú és a nagy sárszalmonka szintén nagy számban vonult át a területen, csakúgy mint a tavi cankó. A bokrosokban, facsoportokban mindenhol vándor, északi és barna fűzikék hangját lehetett hallani, de a barna és a tajgalégykapók is itt mozogtak. A kék szarkák 10-15 példányos csapatait rendszeresen lehetett hallani, egy alkalommal pedig a hamvas sárfánymadár is szem elé került. A különféle darvak kisebb csapatai a mocsárvidéken és a gabonatarlókon táplálkoztak, augusztus végétől pedig esti húzásukat tekinthettük meg. Az égboltot is érdemes volt figyelni, ugyanis rendszeresen

Foltos tücsökmadár

Barna gébics

megfigyelni. Nemcsak ragadozók, hanem sarlósfecskék és fecskék is átrepültek felettünk, így az igencsak természetes sertefarkú sarlósfecskét, a nála jóval kisebb keleti sarlósfecskét és a vörhenyes fecskét is megfigyeltük. A Muraviovka és Tambovka falvak

Tajgalégykapó

Keleti gerle

felbukkant a barna kánya, a mongol ölyv és a tarka rétihéja. Augusztus végén az amuri vércsék 50-60 példányos csapatai szitáltak a kiszáradt részek felett. A bőbitás darázsolv vonulása csak szeptember közepétől számottevő, azonban egy magányos példányt így is sikerült

melletti belvizes-mocsaras elöntéseket két alkalommal néztük meg. Előkerült itt a hegyesfarkú partfutó, az ázsiai pettyeslile, a terekcankó és a távol-keleti póling, a rozsdástorkú partfutónak pedig mi láttuk az első itteni példányát. Átrepülőben vörös gémet, küszvágó cséreket, fehérszárnyú szerkőket

és kárókatonákat láttunk, ezenkívül érdemes megemlíteni, hogy az egyetlen tundrapityert is itt halottam. Az út melletti szántókon rengeteg kormos varjú, keleti gerle táplálkozott, köztük egy-két örvös csókéval is lehetett találkozni.

Blagoveszenszkben csak fél napot töltöttünk el elsősorban városnézéssel. Megtekintettük a Amur folyót, a rengeteg modern épületet, a sok, régi rendszerre emlékező műemléket, ill. az ázsiai molnárfecske egyetlen helyi telepét is.

Összességében rendkívül eredményes időszakot tölthettem el a világ ezen részén. Kutatásomat a *Campus Hungary Rövid Tanulmányút pályázata*, a *Szegedi Tudományegyetem*, *Kevermes Nagyközség önkormányzata* és *vállalkozói* támogatták, amit ezúton is köszönök. A munka folytatódik 2015-ben is, és amennyiben valaki kedvet érez a programban való részvételre, a bozolaszlo@freemail.hu e-mail címen tudok további felvilágosítást adni.

Bozó László

Szalóki Ági gyerekenekar

10 éves

Szól a kukukk, szól! Tíz év, egy zenekar, négy lemez, négyszáz koncert, két Fonogram díj, tíz aranylemez, sok száz táncoló, éneklő, felszabadult, megnyugvó kisgyerek. Keskeny út, széles út... Köszönjük, hogy kézzel a kézre adtok, szájról szájra terjesztetek, köszönjük, hogy velünk vagytok, hogy veletek lehetünk! A szülinapi műsorban az elmúlt tíz év repertoárjából merítettünk, a Téli nyári laboda, a Cipity Lőrinc, a Gingalló és az új lemez, a Körforgás legnépszerűbb dalai szólnak meg. Hörpints, hörpintő! Ünnepejünk együtt, felnőttek, gyerekek! És ha majd elmúlt az ünnep, utazunk tovább...a Négyeshaton!

Közreműködik:

SZALÓKI ÁGI ének • CSÓKÁS ZSOLT gitár • RÁCZ KRISZTIÁN gitár
DÉS ANDRÁS ütőhangszerek • SZALAI PÉTER ütőhangszerek • KOVÁCS ZOLTÁN bőgő

marczi
közösségi tér

Időpont:

2015. április 18. szombat 11.00

Helyszín:

MARCZIBÁNYI TÉRI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a

Török Természetvédelmi Egyesület

Doğa Derneği

Alapítás éve: 2002

Taglétszám: 370 tag (szervezetünk a tagsági feltétel jogi szabályainak szigorú feltételei miatt inkább az önkéntesek munkájára épül)

Telefon: +90 312 481 25 45

Fax: +90 312 481 25 09

E-mail: doga@dogadernegi.org

Honlap: www.dogadernegi.org

Videofilmek a világhálón:

www.youtube.com/user/DogaVision

www.youtube.com/user/DamocracyTV

Postacím: Doğa Derneği

Menekse 2 Sk. 33/5

Kızılay Mah. Cankaya / Ankara /

Turkey

BirdLife

ATÖRÖK TERMÉSZET-
VÉDELMI EGYESÜLET,
a Doğa küldetésének tartja,
hogy védje a természet minden
formájának a létezéshez való jogát. Olyan
világ a cél, ahol az emberek tisztelik a ter-
mészet egészségét, figyelembe veszik, hogy
életük milyen hatással van a természetre,
és olyan életstílust választanak, ahol a
természetnek nincs szüksége védelemre.
Értékeinkkel összhangban dolgozva folya-
matosan építünk eddig elért eredménye-
inkre, hogy kitűzött célunkat elérjük.

2002 óta a Doğa, széles néprétegeket
megszólító szervezatként, emberek ezre-
inek természetvédő munkáját hangolja
össze Törökországban. Tudományos
kutatókat végzünk, védelmi megoldásokat
dolgozunk ki; társulásokot hozunk létre
és a politika megváltoztatásán munkál-
kodunk. Kampanyokat indítunk, amivel
mozgósítjuk a lakosságot a természetvé-
delmi célok érdekében.

Törökország-szerte tevékenykedünk,
Anatólia sztyeppés magaslataitól a medi-
terrán tengerpartig, az ősi Mezopotámia
területén lévő Hasankeyf-től a Fekete-
tenger melléig. Szervezetünk termé-

szet- és fajvédelmi tevékenységének az
alapja a tudomány. Munkánkat a helyi
kultúrák és a természet ihlette művészet
ösztönzi.

Öt ökológiai súlypont határozza
meg stratégiánkat: az édesvizek, a füves
területek, a Földközi-tengeri ökosziszté-
mák, a tengerek és a vonulási útvonalak.
Mindegyikükhöz számos védendő faj és
a Kiemelt Biodiverzitás-védelmi Terület
(KBA) védelme kapcsolódik. A KBA
területeket a Doğa Derneği irányítása
alatt, számos intézmény és tudós közre-
működésével jelölték ki Törökországban.
Mi magunk 30 törökországi KBA-terület
védelmi stratégiáját dolgoztuk ki.

A Doğa Derneği számos más szerve-
zettel együtt végzett munkája sok veszé-
lyeztetett fajt hozott vissza Törökország-
ban a kihalás széléről, így a tarvarjú,
a pusztai varánusz és a golyvás gazellát.
Egyik nagy programunk címe a „Védjük
meg Hasankeyf-et”. Ez a kampányt
2007 óta vezeti szervezetünk és célja,
hogy megakadályozzuk az Ilisu vízduz-
zasztó gát megépítését, ezzel megment-
sük Hasankeyf városát és a Tigris folyót,
amely mentén öt Kiemelt Biodiverzitás-
védelmi Terület (KBA) található.
Ezzel az akciójával szervezetünk
elérte, hogy az Ilisu-gát építé-
sének kérdését Törökországban
a politika napirendjére tűzzék

és sok támogatást kaptunk a hazai vala-
mint nemzetközi tevékenységünkhöz.
Azért, hogy a nemzetközi támogatás
jobban érvényesülhessen a kampány-
ban, és a Tigris folyó és Hasankeyf prob-
lémáját rövid időn belül a nemzetközi
gát-ellenes mozgalom napirendjére
tűzzék, egy nemzetközi közös kezdemé-
nyezésben egyesítettük Hasankeyf és
a brazil Belo Monte kampányokat,
és a DAMOCRACY nevet adtuk neki.
Hasankeyf történelmi városának kultu-
rális értékeit és a Tigris völgyét jelöltük
az UNESCO világörökség listájára.

- 1. Doğa Derneği - vezetők és tagok csoportképe**
© DD archívum
- 2. Aktivisták tiltakoznak a gátépítés ellen
Hasankeyf megmentéséért**
© DD archívum
- 3. Eksisu mocsárvidéke - KBA Anatóliában**
© Ali Senel
- 4. Gediz folyó deltája. Ramsari terület / KBA**
© Van Ingen
- 5. Dögkeselyű**
© Senol Uzunoglu
- 6. Kékcsőrű réce**
© Ahmet Karatas
- 7. Golyvás gazella**
© DD archívum
- 8. Anatóliai daru (G. g. archibaldi alfaj)**
© Zafer Tekin
- 9. Pusztai varánusz**
© Turan Cetin

Weöres Sándor: Kismadarak

Nyitottad az ablakot:
szállj be, napsugár!
Hogy csivogott-csattogott
rengeteg madár:

arany málinkó, pirók,
feketerigó,
sármány, vörösbegy, kukó,
csíz, tavaszhívó,

pinty, királyka, őzsapó,
vult vagy milliom,
elsorolni nevüket
én nem is bírom.

Azt tudom csak: valahány
téged szeretett,
mikor szobád ablakát
nyitotta kezéd,

behajolt egy lombos ág,
bimbós, eleven:
mind ott ültek gallyain,
aztán kezeden.

Fuvolták nevedet
a kismadarak,
mind másként! Hát nem tudom,
hogy is hívjalak?

Tudtad,
hogy 2015
a Fény
Nemzetközi
Éve?

www.unesco.hu/termeszet tudomany/feny-fenyalapu

APRÓHIRDETÉSEINK

Jól szituált úr keresi
szorgalmas párját.
Jelige: *Csak Te kellesz!*
E-mail cím:
fuggocinege@haz-epitesfelfokon.hu

Extra nagy tojásokat és
jól nevelt fiókákat kínállok
akcióban.
Jelige: *Pazar színválaszték
és minőség!*
E-mail cím:
kakukk@mesteroras.hu

Vadonban álló családi
házamat modern városi
lakásra cserélném.
Jelige: *Madárbarát
kertek előnyben!*
E-mail cím:
vorosbegy@surgos.hu

2015

a

Búbosbanka

védelmének éve

Kíváncsian

nyugalomban

Mi jellemző leginkább erre a csodálatosan érdekes külsejű madárra?

- Tücsökszákmány.
- fekete, enyhén lefelé ívelt csőr,
- felmereszthető tollbóbóta,
- sötétbarna szem,
- szürke láb.

- Jelzője: bődös, fostos, mivel a fiókák az esetleges támadóra spriccelik ürüléküket

- Fokozottan védett
- Afrikában telet
- "Up-up-up" hangjának köszönhetően latin neve: *Upupa epops*

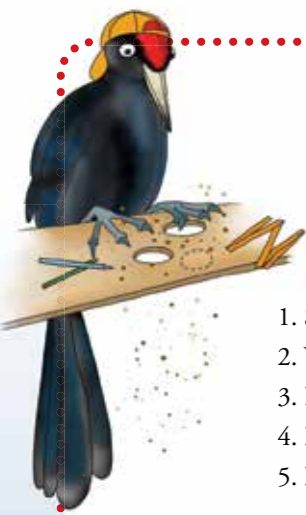
- Elterjedés: Afrika, Európa és Ázsia. Az északi részek és a zárt erdők kivételével mindenütt előfordul.

- Fészket nem épít, szinte bármilyen üregben megtelepszik

- A rovarölőszerek és a számára kedvező területek csökkenése veszélyezteti állományait

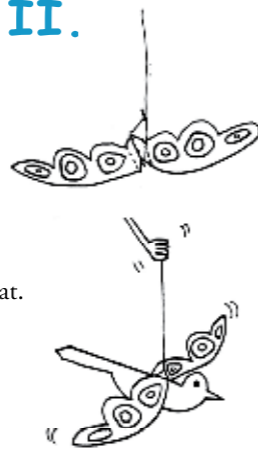
- Csőrével a laza talajt szondázza rovarok, gyíkok, apró gerincesek után kutatva. Kedveli a legelők tehénlepényeit, ezekben turkál ennivalóért. Kedvenc eledele: a mezei tücsök és a lőtücsök (lötétű).

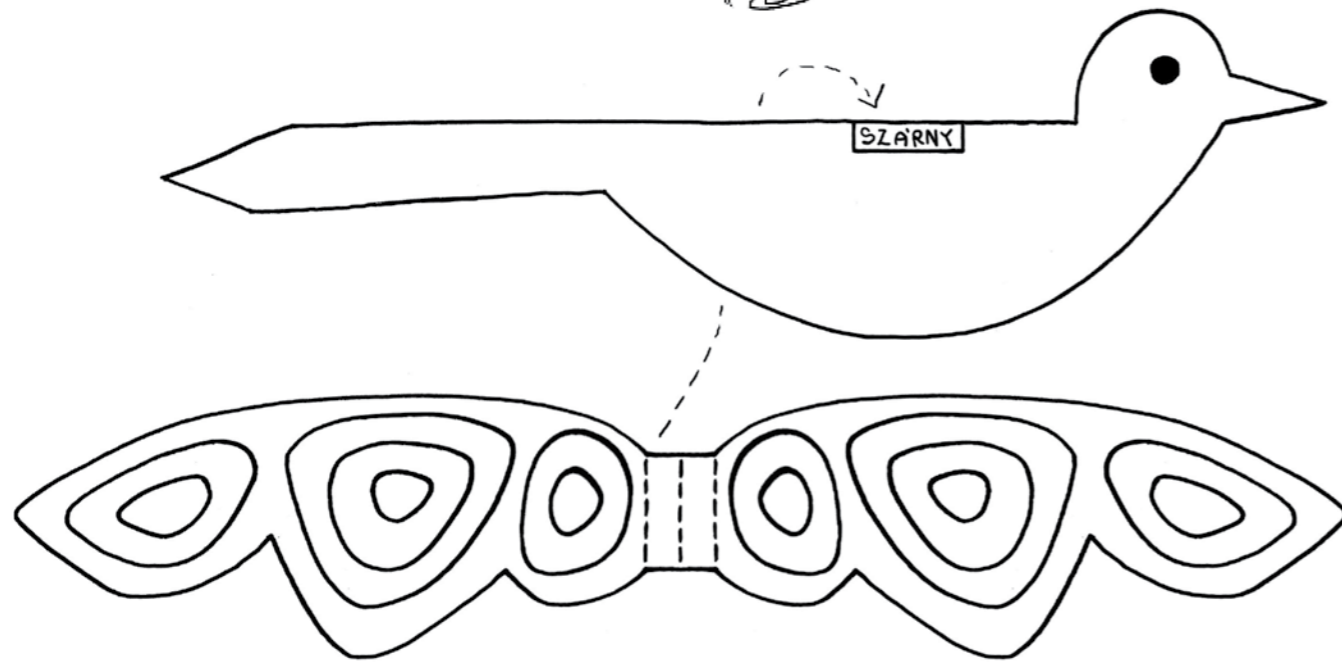

Joel madárkája II.

1. Színezd ki a madarat és a szárnyait.
2. Vágd ki ollóval a részeket.
3. Hajtsd be a szárnyakat, majd fűzz bele fonalat.
4. Ragaszd a szárnyakat a madárra.
5. Indulhat a repülés!

madebyjoel.com

TOJÁSFESTÉS

1. Főzd meg a tojásokat.
2. Hengergesd meg óvatosan a főtt tojásokat az asztalon, hogy a héjuk berepedezzen.
3. Tedd a tojásokat óvatosan különböző színű festékes vízbe (ételfestéket vagy természetes festéket használj, pl. vöröshagyma héját).
4. Emeld ki őket egy negyed óra múlva, és töröld szárazra.
5. Pucold le a héjakat, és máris kész a márványozott húsvéti tojás!

BEKÜLDHETŐ FELADAT

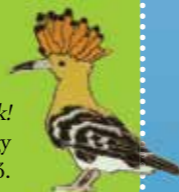
Mely években volt már korábban is a búbosbanka az év madara?

A megfejtést várjuk az MME címre postán (1121 Budapest, Költő u. 21.) vagy e-mailen a csipogo@mme.hu címre!

Téli számunk helyes megfejtése:
gyöngybagoly = fátyolos bagó
kis vöcsök = bütyök
ökörsem = tüskebujkáló

A szerencsés nyertesek:
Bérdy Gergely, Szeged
Molnár Gergő, Kalocsa
Kovács Máté,
Mezőkeresztes

Gratulálunk!
Nyereményük egy év madara kitűző.

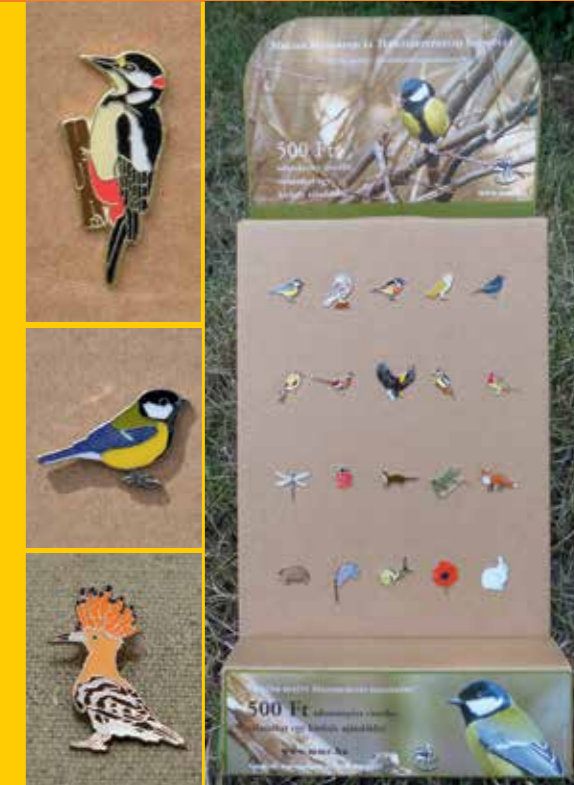

Madaras kitűzők országszerte – Ön is segíthet!

Bizonyára Ön is találkozott már számos helyen tűzzománc kitűzőinkkel. Egyesületünk sok partnert talált már, akik szívesen segítik természetvédelmi munkánkat a jelvényes adomány-kampány keretében. Ezek a szép jelvények így országszerte mintegy 150 helyszínen szerezhetőek már be, 500 Ft adományért cserébe. Keresünk további partnereket is, akik vállalják, hogy üzletükben kihelyezik az adománygyűjtő perselyt, ezzel elősegítve a pénzadományok országos gyűjtését. Partnerenktől ez nem igényel anyagi ráfordítást, mindösszesen egy kis terület az, amire szükségünk van a persely elhelyezéséhez.

Ha Ön szívesen segítené munkánkat azzal, hogy helyszínt ad a kampányunknak, akkor kérjük, további információkért vegye fel a kapcsolatot Lendvai Csabával a lendvai.csaba@mme.hu e-mail címen.

A befolyt adományok segítségével madárvédelmi tevékenységünket hatékonyabban tudjuk végezni, így segítő szándékát előre is köszönjük!

A Budapesti helyi csoport 2015. évi tavaszi programja

- Előadások:** **Április 8.** – Budapest növényritkaságai – Bajor Zoltán előadása
Május 13. – A Börzsönyi helyi csoport tevékenysége – Varga Péter előadása
Április 11. – Kirándulás a Tétényi-fennsíkron
Május 16. – Tavaszi túra a Kiskunságban

Terepi programok:

Az előadások **A Magyar Természettudományi Múzeum Semsey előadóterme** (Budapest, VIII. kerület Ludovika tér 2-6). Az előadások előtti megbeszélések 18 órakor, **a vetítések 18 óra 15 perckor kezdődnek!**

Az előadások utáni szombatra szervezett kirándulások részleteinek meghirdetésére az előadások előtt kerül sor!

Felhívjuk a figyelmet, hogy előre nem látható okok miatt az előadások témája vagy a kirándulások helyszíne változhat. A változtatásokról tájékoztatást adunk.

Elérhetőségeink: Bajor Zoltán: 20/252-3960, Berényi Zsombor: 20/354-8505, Lendvai Csaba: 20/322-5787

Részletes információk blogunkon: mmebudapest.wordpress.com

Levelezőlistánkra feliratkozás: lendvai.csaba@mme.hu

Mindenkit szeretettel várunk!

természetjáró magazin
turista

MME-TAGOKNAK TURISTA MAGAZIN-ELŐFIZETÉS 40% KEDVEZMÉNNYEL

Fizess elő a Turista Magazinra, hogy ne maradj le kedvenc túra és szabadidős programjaidról! Az éves előfizetés, azaz 11 lapszám **6600 Ft helyett most 40% kedvezménnyel mindössze 3960 Ft!**

Töltsd ki a regisztrációs lapot weboldalunkon, majd írd be a kuponkódot: **MMETM01**

Fizetési módok:
csekk, átutalással, PayPalen keresztül.

Az előfizetői ajánlatunk 2015. május 31-ig érvényes!

TURISTAMAGAZIN.HU FACEBOOK.COM/TURISTAMAGAZIN

A kerti sármány természetrajza

Fauna-
história

© Oláh János

A kerti sármány a fákkal, bokrokkal tarkított nyílt térségek közelében telepszik meg.
Lent: Fészket a sűrű aljnövényzet rejtekében készíti

A KERTI SÁRMÁNY (*Emberiza hortulana*) az énekesmadarak rendjébe tartozik, ahová hozzávetőlegesen 1000 családot sorolnak a kutatók. A sármányfélék családjába a „névadókon” kívül tartoznak az ún. újvilági verebek is. A „valódi” sármányok, azaz az *Emberiza* nemzetségbe tartozó fajok túlnyomó többsége méretben megegyezik a citromsármánnyal, a nemzetség 40 faja közül csupán egy nagyobb (sordély) és egy kisebb termetű (törpe sármány) akad, a többiek színezetben térnek el egymástól. A legtöbb sármányfajra jellemző, hogy a hímek színesebbek, tarkábbak, de vannak olyan fajok, mint pl. a nálunk is gyakori sordély, amelynél mindkét ivar azonos. Emiatt a sordélyt egyesek *Miliaria* néven külön nemzetségbe sorolják, abban pedig megegyeznek a vélemények, hogy nem tartozik az *Emberiza* nemzetségbe sem a nálunk télen megfigyelhető hősármány, sem a sarkanytús sármány.

A sármányok Euráziában és Afrikában élnek. A legtöbb faj Ázsiában fordul elő. Néhány fajuk eurázsiai elterjedésű, de Észak-Afrikában is költ. Törökország sármányokban különösen gazdag, ott ugyanis 10 fajuk is fészkel.

A kerti sármány, amely nevével ellentétben nem a kertek lakója, szinte egész Európában fészkel.

Norvégia nyugati partvidéke és Skandinávia legészakibb részeinek, illetve Nagy-Britannia kivételével szinte mindenütt megtalálható, azonban a Duna mentén nagyobb területekről hiányzik. Kelet felé Kis-Ázsián, Észak-Irakon és Iránon keresztül egészen a Bajkál-tó térségig húzódik fészkelőterülete. Észak-Afrikában az algériai part mentén is

© Haraszthy László

van egy kisebb fészkelő állománya. A telet Afrikában, a Szaharától délre, illetve az Egyenlítőtől északra eső területeken tölti. Pontos telelőterületei csak részben ismertek. Nyugat-Afrikában Guinea, Ghána, Nigéria, Sierra Leone területén vannak ismert telelőhelyei, illetve Szudán, Etiópia, és Eritrea területén.

A kerti sármány európai állományát a 2000-es évek elején még minimálisan 5 millió pár becsülték. Ennek ellenére nem tekinthető jó állapotban lévőnek földrészünk fészkelő állománya, amely 1970-1990 között igen jelentősen csökkent, majd a következő tíz évben a legtöbb országban – mérsékeltben ugyan – de tovább fogyatkozott a fészkelő párok száma. Jelentős számban költ Lengyelországban, Oroszországban, Romániában és Törökországban, miközben ezekben az országokban élő populációi stabilak, a földrész többi részén folyamatos csökkenést mutat.

A kerti sármány a fákkal, bokrokkal tarkított nyílt térségek közelében telepszik meg. Gyakran a különböző hasznosítás alatt álló térségekben találkozhatunk vele, amelyek lehetnek fiatal erdőtelepítések, faültetvények, vagy akár szőlőültetvények is. A gyomnövényekben gazdag szántóföldek szélén is megtelepszik, ha ott fák és bokrok is talál. Fontos azonban számára, hogy legyenek olyan foltok, amelyeken avas fű is van, mert ezekben szereti megépíteni fészket. Természetes élőhelyei elsősorban a délre néző, meleg, naposított oldalak. Leggyakrabban az erdőszéleken, nagyobb erdőfoltok környékén, vagy a bokros területeken telepszik meg. Fészket viszont a száraz fű közé, a talajra építi.

Magyarországon, amíg fészkeltek addig Budapest környéki, szőlővel borított domboldalakon, a Mecsek-

ben és a Villányi-hegységben, a Balaton-felvidéken, a gyöngyösi Sár-hegyen és ezekhez hasonló melegebb területeken foltszerűen, kisebb-nagyobb állományban költött. Egy-egy fészkelőhelyen azonban általában maximum 40 páros állományról vannak ismereteink. Ha a régi madártani irodalomban bűvárkodunk, akkor azzal szembe-sülünk, hogy az 1950-as évekig még az ország számos pontján fészkelő madár volt, majd területéről területre folyamatosan eltűnt, illetve egy-egy területen ismét felbukkant. A gyöngyösi Sár-hegyen 1977-ben fedezték fel az ottani fészkelő állományt, amely viszont azután harminc év alatt fokozatosan eltűnt. Ekkora már a Villányi-hegységben élő – korábban jelentős – állománya is felmorzsolódott. A legutóbbi időben Békés megyében, fiatal faültetvényekben, többször is megjelent. Azokban az években, amikor előkerült, több hím is folyamatosan énekelt. Legutóbbi felbukkanásakor egy tüzetesebb vizsgálattal sikerült kideríteni, hogy abban az évben csak magányos, pár nélküli hímek foglaltak területet. A Békés megyei területhez viszonylag közel Romániában él egy ismert állománya. Minden valószínűség szerint az onnan származó fiatal hímek próbáltak megtelepedni Békés megyében is. A kerti sármányról az első híradások Petényi Salamon Jánostól, a hazai tudományos madár-

Petényi Salamon Jánosnak több utcanevben is emléket állítottak Budapesten. A szépségéhibában, hogy kivétel nélkül hibás írásmóddal... Elismerésre méltó önkormányzati gesztus, hogy egy hajdanán élt biológusról közterület(ke)t neveznek el, de sajnos mind a "Pethényi út", mind pedig a "Pethényi köz" tábláin hibásan szerepeltek a nevet, következetesen mindenhol "h" betűvel. Ugyanakkor a jeles szerző publikációiban ilyen változatban sosem találani a Petényi nevet, és az elmúlt évszázadok zoológiai szakmunkáiban sem szerepel sehol ilyen formában ez a családnév. Ha a XII. kerületi Önkormányzat méltó emléket kíván állítani a magyar természettudomány meghatározó jelentőségű képviselőjének, jó szívvel ajánlhatók, hogy az emlékére elkeresztelt közterületek tábláin helyes írásmóddal szerepeltesse Petényi Salamon János nevét. – U.P.

Kerti sármány és kucsmás sármány illusztrációja A. Brehm Az állatok világa című munkájában

tan megalapítójától származnak. Petényi Cinkotán (ma Budapest XVI. kerülete) – ahol lelkes volt – az 1800-as elején figyelte meg a kerti sármányok életét.

Hová tűnt a kerti sármány?

Amikor még nagyobb számban fészkelte Magyarországon, sajnos alig foglalkoztak elődeink ezzel a fajjal, ezért meglehetősen keveset tudunk múltbeli fészkelési viszonyairól. Azt azonban tudjuk, hogy egykori fészkelőhelyeihez hasonló élőhelyek ma is bőven vannak hazánkban, sőt talán azt is mondhatnánk, hogy egyre több van belőlük. A felhagyott szőlők és gyümölcsösök, amelyek egy része ma gazdátlanok tűnik, nagyon sok helyen megtalálhatók. Az ezek között elterülő füves foltok

Petényi Salamon János (1799-1855)

Tanulmányait Losoncon, Besztercebányán és Selmecbányán folytatta, miközben ásványokat, madártojást gyűjtött és folyamatosan bővítette botanikai ismereteit is. Pozsonyban és Bécsben folytatta teológusi tanulmányait, majd a diploma megszerzése után Cinkotára került lelkesnek. Itt minden szabad idejét a madarak tanulmányozására fordította, és a kor hagyományainak megfelelően igen jelentős gyűjteményt alakított ki, amely 173 fajból és 1360(!) példányból állt. 1834-től a Magyar Nemzeti Múzeum szolgálatába állt, és gyűjteményét az intézménynek adományozta. Rendkívül sokoldalú kutató volt, aki a madarak mellett az emlősökkel és a halakkal is foglalkozott. 1837-ben a Poprád folyóban egy addig ismeretlen halfajt fedezett fel, amelyből 1844-ben Erdélyben is gyűjtött. Az elsőnek gyűjtött példányt elküldte Jacob Heckel részére, aki 1848-ban már Petényiről elnevezett halfajként ír erről az állatról, majd 1852-ben közölte a faj hivatalos leírását is, amely szerint a márna hivatalos neve Petényi-márna (*Barbus petenyi* Heckel, 1852) lett. Petényit tekintjük a tudományos madártan hazai megalapítójának, de ugyanígy néznek fel rá a paleontológusok is. Ő végezte az első hazai ásatásokat, melyek során felfedezte, hogy a barlangok milyen kincsesládái a különböző kihalt állatfajoknak. Később barlangtani kutatásokat is folytatott, majd összeállította a fosszilis állatok jegyzékét is. Kutatóként 1824 és 1844 között szinte az egész országot bejárta. Munkássága elismeréseként 1846-ban a Magyar Tudományos Akadémia (akkori nevén: Magyar Tudós Társaság) tagjai sorába fogadta. Madártani megfigyeléseiről készült feljegyzéseit, illetve azok fennmaradt részét Herman Ottó megbízásából Csörgény Títusz dolgozta fel, s ezek „Madártani Törvények Petényi J. S. irataiból” címen jelentek meg 1904-ben.

Alapmű – Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon

Szerkesztette
Haraszthy László

Natura 2000 Fajok és élőhelyek Magyarországon
Szerkesztette: HARASZTHY LÁSZLÓ

ideális fészkelőhelyet kínálnának a kerti sármány számára, ennek ellenére mégsem „akar” újra megtelepedni, nem alakulnak ki korábbihoz hasonló fészkelő szigetei. Mivel a faj szinte egész Európában fogyatkozó számban él, elmaradásának okait valószínűleg nem Magyarországon kell keresni.

Svájcban az utóbbi 35 évben eltűnt az állomány 95%-a, Közép- és Dél-Európa hatalmas területeiről szintén eltűntek a fészkelő kerti sármányok. Ezekben a térségekben a kerti sármányt akár kultúrákvető fajnak is nevezhetjük, hiszen nagyon sok helyen szántóföldek mellett telepedett meg. A mezőgazdaság egyre intenzívebbé válásának „köszönhetően” erősen megfogyatkozott a gyomnövények állománya, és ezzel nagyban lecsökkent az itt bemutatott faj számára elérhető magvak mennyisége. Hasonlóan nagymértékű fogyatkozás következett be a rovarok számban is. A kerti sármány, más macevő madarakhoz hasonlóan, a fiókáit elsősorban rovarokkal táplálja, ezek számának csökkenése viszont bizonytalan, vagy sikertelenné teszi a költést. Manapság a mezőgazdasági területeket néhány természetett növény uralja, miközben a korábban jellemző kísérő- vagy gyomfajok eltűntek, ezért sok rovarfaj életfeltételei is megszűntek. Valószínűleg a vonulás során és a telelőhelyeken is érhetik negatív hatások a kerti sármányokat, de ezekkel kapcsolatban egyelőre még nem rendelkezünk megfelelő ismeretekkel. Azt azonban tudjuk, hogy Európa északi részein, pl. Finnországban az 1990-es években 200-250 ezer pár költött. Mára

az egykori állomány több mint 70%-a eltűnt. Svédországban még rosszabb a helyzet, mert ott 90%-os volt a csökkenés.

Mivel a kerti sármány nagy távolságra vonul, jelentős zsírtartalékokat képez a hosszú út előtt. Ez viszont a vesztét okozza, mivel csöppnyi teste ellenére a felhízott madarak különleges csemegének számítotak. A 18. században Délnyugat- és Dél-

Európában százezer számra fogytak és értékesítették ezeket a madarakat. A nagy földbirtokokos kifejezett sármányfogókat alkalmaztak, akik a befogást és a madarak tartását végezték. Azt gondolhatnánk, hogy ez a barbárság ma már a múlté. Sajnos azonban ez nem így van. Francia-

Bizonytalan, hogy a hazai fészkelő madárfajok közül eltűnt kerti sármány a jövőben ismét megjelent-e költőfajként Magyarországon

országban pl. csak 1999 óta tiltják a kerti sármány fogását és értékesítését. Ennek ellenére az ország délnyugati részén a BirdLife francia tagszervezete becslése szerint még manapság is 30–50 ezer madarat fognak be évente. Merészség lenne azt feltételezni, hogy a nyugati vonuló úton elfogott madarak nagy tömege miatt pusztult ki hazánkban ez faj. De ha összerakjuk az ismert tényezőket: mindig is kisszámú szigetszerű fészkelő faj volt nálunk, az egyre intenzívebb mezőgazdaság negatív hatásai miatt állománya mindenütt drasztikusan lecsökkent, számos helyen vadásztak rá, akkor már kezd kirajzolódni, hogy hová tűntek kerti sármányaink. Ha ehhez még azt is hozzászámoljuk, hogy néhány évvel ezelőtt Északkelet-Afrikában egy több mint 100 km hosszúságú hálórészt fedeztek fel, amellyel a vonuló madarak millióit fogják be, akkor már talán magarázatot találunk a kerti sármány eltűnésére, és számos további – az agrárterületekhez kötődő és vonuló – madárfaj jelentős mértékű csökkenésére.

Van-e remény a visszatelepülésre?

Nyugat-Európában számtalan helyen próbálkoztak már a kerti sármány védelmére érdekében különböző intézkedésekkel, amelyek ugyan hoztak helyi sikereket, de nem történt áttörés, nem stabilizálódtak az állományok. Arról nincs tudomásunk, hogy olyan helyre sikerült volna visszacsábítani ezt a madarat, ahonnan már kipusztult. Ennek ellenére nem zárhatjuk ki ismételt magyarországi megtelepedését. Erre azonban csak akkor van esély, ha az európai mezőgazdaság a jelenlegi tervütről letér, és nem a minél nagyobb mennyiségű növényvédőszer- és műtrágya-felhasználás irányába halad tovább a minél nagyobb mennyiségű termék előállításá érdekében, hanem a társadalmak kikényszerítik az egészségesebb termékek előállítását, a biológiai sokféleség csökkenésének megállítását, illetve egy a mainál gazdagabb állapot visszaállítását és megőrzését. Ez nem csak a kerti sármány és számos további madárfaj, hanem az itt élő emberek érdeke is.

Haraszthy László

A HARASZTHY LÁSZLÓ SZERKESZTÉSÉBEN, 112 szerző közreműködésével és a Pro Vértes Közalapítvány kiadásában megjelent közel 1000 oldalas vaskos kötet önmagáért beszél. *„Összefogással a természeti értékek megőrzéséért”* volt a nagyszabású projekt sokatmondó címe, amelynek keretében a helyi természeti értékek megismertetéséről szóló előadássorozat után eljutottunk addig, hogy kézbe vehettük a Pannon régió természeti értékeiről szóló mindeddig legátfogóbb és legérdekesebb munkát, a gazdag tartalomhoz méltó kiállításban.

A könyv azzal az igénnyel készült, hogy bemutatja valamennyi Magyarországon előforduló, az Élőhelyvédelmi Irányelv II. Mellékletében felsorolt növény- és állatfajt, és tárgyalja az összes, az I. Mellékletben felsorolt élőhelytípust. Ez a tekintélyes lista 40 növényfajt, 62 gerinctelen és 125 gerinces állatfajt foglal magába, a gerinceseken belül a Madárvédelmi Irányelv I. Mellékletében felsorolt 73 madárfajt is. A következő fő rész a 46 közösek jelentségű élőhelytípus ismertetése. Mind a fajok, mind az élőhelytípusok ismertetése szigorú tematikus rendben történik, amelyben fontos helyet kapnak a szükséges megőrzési-védelmi intézkedések. Számos, a könyvben tárgyalt faj és élőhely jogosan mondható *hungaricumnak*. Vagy azért, mert európai viszonylatban legjelöltebb állományai a Pannon régióban vannak, vagy azért, hogy leírásuk, életmódjuk, ökológiai viszonyaik felderítése magyar kutatók munkásságához kapcsolódik. Ezért bekerültek a kötetbe a magyar „felfedzők, névadók” is.

A Szerkesztő igyekezett minden témakör megírására hozzáértő, szakavatott, egyúttal a természetvédelem gyakorlatához is közel álló szakembert megnyerni, köztük – és ez a könyv egyik alapvető érdeme – számos, a fiatalabb korosztályhoz tartozó kutatót, akik közül többnek – szakcikkei után – ez az első megjelenése egy nagy összefoglaló munka keretében. Mindez azt az örömdetes ténytet mutatja, hogy a magyar természetvédelem szakmai háttéré erős, széles alapokon nyugszik. A hivatásos természetvédelmi szervezet kiválóan képzett tagjai mellett ott láthatjuk az akadémiai kutatóintézetek, az egyetemek és a Természetudományi Múzeum számos munkatársát. A magas szakmai színvonal biztosítékaként megjelenik mind az egyes fajokra, mind pedig az élőhelyekre vonatkozó bőséges szakirodalom jegyzéke, amely Hadarics Tibor gondos munkáját dicséri. Külön is ki kell emelnem a könyv rendkívül gazdag, teljességre törekvő illusztrációs anyagát, ami természetfotósaink kiemelkedő tudásának újabb bizonyítéka. Nagyon sok olyan fajról láthatunk kiváló minőségű képeket, amelyeknek a puszt megfigyelése is rendkívüli kihívás elé állítja a kutatót. A legtöbb rejtett életmódú faj sokszor bravúros fotója Rahmé Nikola nevéhez fűződik.

Az egyes fajok ismertetésének alapvető értéke, hogy igen jelentős részben hazai kutatásokon alapul. Ez abban is megmutatkozik, hogy egyes fajok élőhelyeinek, életmenetének leírása a megszokottnál jóval bőségesebb. Ezt láthatjuk például több fokozottan védett növényfajunk (tartós szegfű, tátogó kórkörcsin, osztrák sárkányfű), száradó-korhadó fában fejlődő bogárfaj, vagy dolomitkopárjaink, szikeseink és lápjaink különleges éjjeli lepkei esetében. A budai szakállasmoly, a sztyeppelepke vagy a keleti lópibagoly esetében szinte először láthatjuk itt a tápnövény és az életmenet hiteles leírását. Talán csak a hangyaboglárkák kapcsán fogalmazódik meg hiányérzetem, hogy a szerzők itt bővebben merithettek volna a hazai kutatócsoportok nemzetközileg is komoly visszhangot keltett eredményeiből. Új kutatási eredmények helyet kapnak a halakkal (kárpati és Petényi-márna, halványfoltú küllő), a kétélűtűekkel (góték és unkáék) és a kisemlősökkel (északi pocok) kapcsolatban is. Fájó viszont, hogy

az európai természetvédelem máig nem vett tudomást endemikus földikutyataxonjaink veszélyeztetettségéről, mint ahogy sajnálatosan kevés érzékenységet mutat a fajokon belüli genetikai sokféleség értékelése, kutatása és védelme iránt is.

A fajokhoz képest csekélyebb terjedelmű jutott az élőhelytípusokra. Legalább a kiemelten kezelt, a Pannon régióra nézve endemikus-szubendemikus élőhelytípusok (Pannon felszáráz gyepek, nyílt és zárt dolomit sziklagyepek, pannon molyhósz-tölgyesek, stb.) több figyelmet érdemeltek volna, a rájuk vonatkozó hazai kutatások bemutatásával együtt. Itt a recenzius néhány esetben (felszáráz gyepek) még a javasolt kezelési móddal szemben is fenntartásokkal kénytelen élni. Sajnálatosnak tartom, hogy az élőhelytípusok szerzői elmulasztották azt a lehetőséget, hogy ráirányítsák a figyelmet arra, hogy ezek a növényirtások egyúttal gyakran kiemelt fontosságú gerinctelen állatfajaink (csigák, sáskák, bogarak, lepkék) élőhelyei is. Az ilyen összefüggésekre rámutatva egy holisztikusabb ökológiai szemléletet közvetíthetett volna az egyébként kiváló könyvnek ez a része.

A kötet szélesebb könyvkereskedelmi forgalomba nem került, azonban az MME Boltjában (bolt.mme.hu – 1121 Budapest, Költő u. 21.) megvásárolható. Kiemelt hely illeti az egyetemek, kutatóintézetek és közönyvtárak mellett minden természetkedvelő és környezete iránt igényes honpolgárunk könyvespolcán. Nem könnyű esti olvasmányként, hanem a legfontosabb lexikonok, szótárak és enciklopédikus munkák mellett. Hiánypótló, alapvető és megkönyörülhetlen mű. Méltán lehetne rá büszke természetvédelmünk, ha hasonló szakmai színvonalon a gyakorlatban is kamatoztatná a benne fekvő hatalmas ismeretanyagot. Köszönet érte mindazoknak, akik ezt a munkát létrehozták!

Varga Zoltán

A Kerkini-tó pelikánjai

Távoli
tájakon

© Lóki Csaba felvételei

RÖVID ELHATÁROZÁS
ÉS szervezés után 2015
január első napján három
természetfotós barátom-
mal nekivágtunk a nagy útnak.
Úticélunk a Magyarország határá-
tól 930 km-re levő észak-görögor-
szági Kerkini-tó volt.

Ez a – Strymon folyó által táplált – mesterséges tó Görögország egyik legjelentősebb vizes élőhelye. Hosszúsága 17 km, legnagyobb szélessége 5 km, maximális mélysége pedig 35,5 méter.

A változatos élőhelytípusok (legeltetett gyepek, tocsogók, nyílt vízfelületek, befolyók, zátonyok) több mint 300 madárfajnak adnak otthont az év folyamán. A tó a fajok egyedszáma szempontjából is egyedülálló. Több ezres teelő réce-, kormorán- és egyéb vízmadárcsapatokat figyeltünk meg a területen. Megtájtuk a tó rózsás flamingóinak két téli táplálkozóhelyét is.

Fő fotós célpontunk a fokozot-
tan védett borzas gödény (*Pelecanus*

crispus) volt. Ezek a hatalmas madarak ilyentájt váltják nászruhára téli tollazatukat. A rikító narancssárga torokzacskó, az enyhén aransárgásra változó méltollazat, illetve a fej tetején megjelenő násztollak különösen feltűnővé teszik ezeket a méltóságtelejes, gyönyörű madarakat.

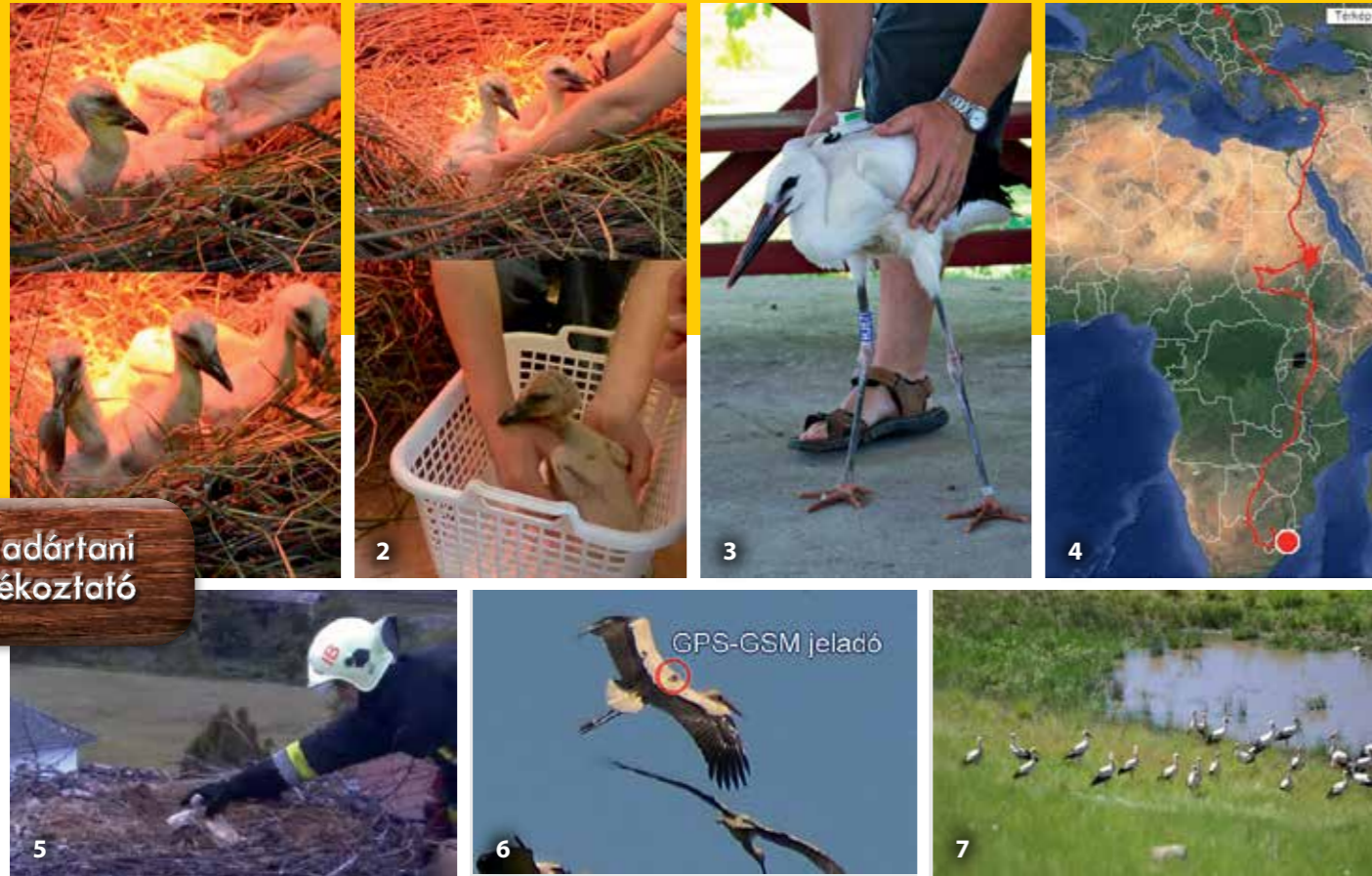
E bizalmas óriások két nap alatt számtalan jól sikerült fotóval örvendtettek meg minket. Igyekez-
tünk az összes elkapható pózt és viselkedésformát memóriakártyára vinni... A tó északi oldala mögött emelkedő havas bolgár hegycsúcsok különösen szép háttérrel szolgáltattak a fényképezéshez. Minden természetbarátnak jó szívvel ajánlható madarászhely!

Ezúton szeretném megköszönni azt az inspiráló erőt, amelyet a Kerkini-tavon korábban járt neves madárfotósok briliáns alkotásai adtak nekünk.

Lóki Csaba

Picurt Dél-Afrikában fotózták!

Madártani
Tájékoztató

2 014 DECEMBERÉBEN A Picur néven ismert fiatal fehér gólyánk megérkezett a Dél-afrikai Köztársaságba, így ő lett az első magyar fehér gólya, amelyik az elmúlt években jeladóval útnak indult 46 fajtársa közül megtette ezt a hosszú utat. (Januárban a Keszi nevű madár is megtette ezt, egy hónappal lemaradással.)

Január 24-én először történt meg, hogy a déli féltekén lefotózták az egyik jeladós gólyánkat.

Az MME szakemberei tavaly két projekt keretében jeladókkal láttak el fehér gólyákat („Madárvédelem és kutatás határok nélkül” és „Északi gólyahír”). A telemetriás jelölésnek köszönhetően nyomon követhettük a gólyák útját a „fekete kontinensre”. Többségük sikeresen eljutott az afrikai telelőhelyekre, de olyan is akadt, amelyik a Kárpát-medencében maradt.

Miután Picur megérkezett a Dél-afrikai Köztársaságba, Lesotho érintésével az ország keleti szélére vonult, s hetekig a Greytown nevű kisváros közelében fekvő hegyi réteken időzött. Mivel hosszú ideje egy néhány kilométeres körzetben moz-

gott, ezért megkerestünk dél-afrikai madarászokat, akik néhány nap után megtalálták a megfelelő embert a madár lefotózásához. Január 22-én a közelben élő Dawie Scholtz indult a gólyánk keresésére, s a megadott koordináták alapján hamar meg is találta a telelő gólyacsapatot. A napi viselkedésüket kiismerve, két nap múlva sikerült olyan felvételt készítenie, amelyen jól felismerhető Picur

– hátán a jeladó, a bal lábán fémgöyűrű. Dawie a fotókon kívül fontos információkkal is szolgált a megfigyelt csapatról.

Ezúton is köszönjük a sikeres akció megszervezésében résztvevők, Demeter Iván, Tanya Smith és Chris van Rooyen közreműködését, valamint Dawie Scholtz fényképeit!

Jeladós gólyánkat friss térképei a satellitetracking.eu honlapon tekinthetők meg.

Picur jelölését a Cserhát Természeti és Kulturális Értékeiért Alapítvány és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület partnerségében megvalósuló „Északi gólyahír” projekt (SMCA-2013-0911-Z) keretében végeztük.

Nagy Károly

1-3. Egy-két hetesen és két hónaposan, amikor jeladót kapott (2014. VII. 15.)

4. Picur útvonal 2014. VIII. 15. – 2015. I. 24. között
Forrás: satellitetracking.eu

5. Picur három napon, amikor még elfért a tűzoltó markában (2014. 05. 14.)

6. Dél-Afrikában, amikor lefotózták egy felrepülő gólyacsapatban
Fotó: Dawie Scholtz, 2015. I. 24.

7. Picur és csapattársai
Fotó: Dawie Scholtz, 2015. I. 25.

Picur története dióhéjban

Valószínűleg sokan ismerik már gólyánk történetét, hiszen néhány napon már a TV híradókban szerepelt, miután az anyja halála miatt a webkamerával megfigyelt nagyhalászi gólyafészekből tűzoltók segítségével kellett lehozniuk testvéreivel együtt.

Azóta szinte élete minden napjáról tudósítunk, többször szerepelt az országos médiában, saját Android alkalmazása is van, s jelentős rajongótáborra tett szert az elmúlt hónapokban.

Bár gólyánk a cikk írásakor 8 600 km távolságban volt születési helyétől, de több mint 17 000 km-t repült, mire odaért, s közben 19 országot érintett. Hosszú útjának minden fontos állomásáról beszámoló olvasható a Nagyhalászi Gólyanaplóban (nagyhalaszgolyakamera.blogspot.hu)

Állj ki a magyar természetért!

Alapítsuk meg együtt a magyar természet napját!

Sok jeles nap van már világszerte, amely a Föld értékeire hívja fel a figyelmet. Rajtunk a sor, hogy mi magyarok is kiálljunk azért, ami fontos nekünk. Számos ország tett lépéseket az elmúlt években azért, hogy a fenntarthatóság és természeti értékeik védelme meghatározza a jövőjüket. Most itt az idő, hogy mi magunk is hallassuk a hangunkat, jelezzük, hogy szükség van a természeti kincseinkre, nemzeti örökségünkre! Alapítsuk meg a magyar természet napját, álljunk ki együtt a hazai természetért!

Csatlakozásoddal jelezd, hogy fontos számodra a magyar természeti értékek védelme, mert:

Érdekel a magyar tájak jövője!

Szeretném, hogy nyáron a tiszta, természetes vizekben fürödhessen a következő nemzedék is!

Szeretném, hogy a jövő generációi sétálhassanak az őshonos hazai erdők óriásfái között!

Szeretném, hogy az őshonos állatainkat unokáink is láthassák a természetet járva!

Szeretném, hogy a természeti tájak egészségétől függő nyersanyagok és az arra épülő gazdaságunk még több generációt tartson el!

Szeretném, hogy az egészséges tájainkon termelt hazai ízek zamatait a következő évtizedek is megőrizze!

Szeretném, hogy az erdeink biztosítsák a magyar társadalom számára szükséges tűzifát, és tisztítsák a levegőt!

Szeretném, hogy a hazai ivóvízkészletek tiszták legyenek és még több ezer évig álljanak rendelkezésre számunkra!

Szeretném, hogy a Nemzeti Parkjaink a következő évtizedekben is megőrizze a természeti kincseket és biztosítsák erőforrásainkat!

Szeretném, hogy a Nemzeti Parkjaink működését megfelelő jogszabályok biztosítsák, és törvényeink alapozzák meg a természetvédelem jövőjét!

Szeretném, hogy a negyven éve működő természetvédelmi intézményrendszer erős maradjon és biztosítsa a természeti kincseink, és ezzel a magyar nemzet jövőjét!

Magyarország három legnagyobb természetvédelmi civil szervezete aláírásgyűjtésbe kezdett, hogy megerősítse a hazai természetvédelmet. Célunk, hogy megalapítsuk a magyar természetvédelem napját, hogy ezzel ráirányítsuk a figyelmet a hazai természeti értékek fontosságára.

magyartermeszt.hu

© Pelyvás Zoltán

A MAGYAR MADÁRFOTÓSOK OLDALA

BIRDPHOTOGRAPHY.HU

Érdekes madármegfigyelések

(2014. október–december)

Faunisztika

© Barsi Ernő felvételei

Október

A hónap elején egy fiatal szélesfarkú halfarkast (*Stercorarius pomarinus*) figyeltek meg egy Komlósd határában lévő belvízfolyton. Október első hetében többfelé láttak fekete sast (*Aquila clanga*) az országban: Zalaegerszeg felett egy öreg, a Nagykiszta melletti Leányvári-réten pedig egy immatur példányt, de a tiszalipári Nagy-tónál is feltűnt egy madár (ezt a következő héten az Alpári-réten látták); szintén már az első héten megjelent Nagyhegyes határában (Elep) az az öreg példány, amelyet október hátralévő részében még többször láttak ugyanitt. Ugyancsak a hónap első hetében Újszentmargita határában (Nagyszögi-legelő) egy sarkantyús pityert (*Anthus richardi*) (ennek a közép- és kelet-ázsiai elterjedésű pityerfajnak ez mindössze a második előfordulása Magyarországon), Óbánya közelében (Winterberg) pedig egy fakó keselyűt (*Gyps fulvus*) figyeltek meg. Szintén az első héten jelent meg Kardoskúton az a fiatal lilebíbic (*Vanellus gregarius*), melyet a hónap második és harmadik hetében is láttak még ott egy-egy alkalommal. Október

első hétvégéjén (és azt követően még egy hétig minden nap) egy vándorfűzikét (*Phylloscopus inornatus*) láttak a budapesti Gellért-hegyen, és szintén még az első héten ugyanennek a fajnak egy fiatal példányát fogták és gyűrűzték a naszályi Ferencmajori-halastavaknál. A hónap második hetében a Biharugrai-halastavaknál és Rád közelében egy-egy, a Kis-Balaton II. ütemén pedig egy öreg és egy átszíneződő fekete sast (*Aquila clanga*) észleltek. Október második hétvégéjén Apajon (Alsó-Szúnyog) egy lilebíbicet (*Vanellus gregarius*) és egy öreg ázsiai pettyeslilét (*Pluvialis fulva*) láttak (utóbbi még egy hétig a területen tartózkodott). A hónap közepén Bácsalmásnál egy öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) láttak, a fülöpszállási Borda-tanyánál egy vándorfűzikét (*Phylloscopus inornatus*), a szegedi Fehér-tavon pedig egy szibériai csilpcsalpfűzikét (*Phylloscopus collybita tristis*) fogták és gyűrűzték. Október harmadik hetében a Biharugrai-halastavaknál két, a kardoskúti Fehér-tónál egy fiatal, a geszti Begécsi-víztárolónál egy átszíneződő fekete sast (*Aquila clanga*); Nagyhegyes határában

(Elep) egy fiatal lilebíbicet (*Vanellus gregarius*), a Hortobágyi-halastavon (Kondás) egy átszíneződő ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*), Tószeg közelében egy átszíneződő halászsirályt (*Larus ichthyaetus*) észleltek; a naszályi Ferencmajori-halastavaknál pedig egy újabb vándorfűzikét (*Phylloscopus inornatus*) fogták és gyűrűzték. A hónap negyedik hetében a Kis-Balatonon és az Aba melletti Holdvilág-tavaknál egy-egy öreg fekete sast (*Aquila clanga*), a Szalonna határában lévő Rakaca-víztárolónál és Abony mellett egy-egy laposcsőrű víztaposót (*Phalaropus fulicarius*) figyeltek meg. Október utolsó hetében többször láttak két öreg pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) a tömörkényi Csaj-tavon. A hónap vége felé a Tisza-tavon (Sarud) tűnt fel

Fekete sas:
2014.
október 31.,
Kis-Balaton

Rózsás flamingó:
2014. október 30.
– Hortobágy

© Balla Dániel

egy átszíneződő rózsás flamingó (*Phoenicopterus roseus*), majd a következő napokban valószínűleg ugyanezt a madarat látták a Hortobágyon is. Október utolsó napjaiban Balatonmagyaród közelében (Fenyvespuszta) három, a Dinnyési-Fertőn egy öreg, a Biharugrai-halastavaknál egy átszíneződő fekete sas (*Aquila clanga*), Fertőújlak közelében pedig egy lilebíbic (*Vanellus gregarius*) került szem elé.

Vándorfűzike:
2014. október 6.
– Budapest

© Eduardo Balogh

pedig ismét szem elé került az egyik rózsás flamingó (*Phoenicopterus roseus*). A hónap közepén két törpekuvickot (*Glaucidium passerinum*) hallottak Szögliget közelében (Szádvár). A Dinnyésen szintén a hó közepén felbukkant öreg pásztorgém (*Bubulcus ibis*) a hó hátralévő részében még több alkalommal észlelték a területen. A hónap harmadik hétvégéjén Celldömölk közelében észlelt öreg kis hattyú (*Cygnus columbianus*) majdnem a hónap utolsó napjaiig tartózkodott ugyanazon a Marcel menti elöntésen, ahol először észlelték. November harmadik hetében a Kis-Balatonon két öreg, a karcagi Kecskeri-víztárolónál

November

Az október végén előbb a Tiszatavon, majd a Hortobágyon látott rózsás flamingó (*Phoenicopterus roseus*) november elején a karcagi Kecskeri-víztárolón bukkant fel, sőt egy napra rá ott már két átszíneződő példányt észleltek. A hónap első hetében Nagyhegyes közelében (Elep) egy, a Kis-Balatonon egy fiatal, Tác közelében egy öreg, Biharugra határában (Ugrai-rét és Biharugrai-halastavak) pedig egy átszíneződő fekete sást (*Aquila clanga*) láttak. Ugyancsak az első héten egy öreg indiai lúd (*Anser indicus*) került szem elé Pusztaszer közelében (Hatvanicsatak). November második heté-

© Teleki Károly

Pásztorgém:
2014. december 12. – Dinnyés

ben a Kis-Balatonon egy subadult, a Bősárkány melletti Nyirkai-Hanyban egy öreg, Tiszaalpar közelében (Alpári-rét) pedig egy átszíneződő fekete sást (*Aquila clanga*) láttak; a karcagi Kecskeri-víztárolón

és a Biharugrai-halastavaknál egy-egy átszíneződő, Osló közelében (Osló-Hany) egy öreg fekete sást (*Aquila clanga*), Békéssámson határában (Hatrongyos) egy indiai lúdat (*Anser indicus*), Balatonalmádinál pedig egy fajúlag pontosan meg nem határozott halfarkast (*Stercorarius* sp.) láttak. A hónap negyedik hétvégéjén előbb Királyszentistván határában, majd Papkeszi közelében láttak egy fiatal ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*), és ugyan-

ezt a madarat láthatták aznap a balatonalmádi kikötőben, másnap pedig Balatonfűzfő térségében is. Ugyanezekben a napokban a geszti Begécsi-víztárolón egy laposcsőrű víztaposót (*Phalaropus fulicarius*), a Tisza-tavon (Abádszalók) pedig egy fiatal csüllöt (*Rissa tridactyla*) figyeltek meg. November negyedik hetében Zalavár közelében (Ingó) egy fiatal, a karcagi Kecskeri-víztárolónál egy átszíneződő, Balatonmagyaród közelében (Keleti-berek), a nagyhegyesi Elepi-halastónál és Soponyán pedig egy-egy öreg fekete sást (*Aquila clanga*) láttak. Az október végén és november elején felbukkant átszíneződő rózsás flamingók

december második hetében ugyanott újra szem elé került. A szintén az első héten a Tiszatavon (Abádszalók) megfigyelt laposcsőrű víztaposó (*Phalaropus fulicarius*) még több mint két hétig ugyanott tartózkodott. December második hetében Zalavárnál (Ingó) egy, Balatonmagyaródnál (Fenyvespuszta) pedig két fekete sást (*Aquila clanga*) láttak; és a hónap második felében a karcagi Kecskeri-víztárolónál is többször figyeltek meg egy átszíneződő példányt. December közepén a Tiszatavon (Abádszalók) és a pusztaszeri Büdös-széken is ismét szem elé kerültek a korábban már látott

© Tar János

(*Phoenicopterus roseus*) egyike a pusztaszeri Büdös-széken tűnt fel november utolsó hetében, a másik madár pedig a Tisza-tavon bukkant fel a hó vége felé.

December

A novemberben közepén Dinnyésen feltűnt pásztorgém (*Bubulcus ibis*) még december első harmadában is ugyanott mutatkozott. A hónap első hetében a makói Montág-pusztán három nyíl farkú halfarkast (*Stercorarius longicaudus*), a fertőújlaki Borsodi-dűlőben egy kanadai lúdat (*Branta canadensis*), egy Komlósd melletti belvízfoltton és Jánossomorja közelében egy-egy öreg dolmányos sirályt (*Larus marinus*) láttak. Ugyancsak december első hetében Balatonfűzfőnél egy jeges búvár (*Gavia immer*) bukkant fel, néhány nappal később valószínűleg ugyanezt a madarat figyelték meg Balatonalmádi közelében is, ahol legalább öt napig tartózkodott még. A hó első hetében a makói Montág-pusztán látott lilebíbic (*Vanellus gregarius*)

© Hencz Péter

rózsás flamingók (*Phoenicopterus roseus*), a pusztaszeri madarat a hónap negyedik hétvégéjéig még sokszor látták, de karácsonykor az abádszalókit is újra észlelték. A hónap harmadik hetében először a hajdúnánási Csorvási-dűlőben, majd a balmazújvárosi Nagy-szíken láttak négy öreg kis hattyút (*Cygnus columbianus*), valószínűleg mind-

© Szilágyi Anikó

Lilebíbic:
2014. október 18.
– Nagyhegyes

két helyen ugyanazokat a madarakat. A karácsony előtti napon Celldömölk határában is szem elé került valószínűleg ugyanaz a kis hattyú (*Cygnus columbianus*), amelyiket már novemberben is láttak a közelben. December harmadik hétvégéjén és a hónap utolsó napjaiban is látták a már korábban is észlelt törpekuvickot (*Glaucidium passerinum*) a Szögliget közelében lévő Szádvárnál. A karácsony utáni napokban szinte minden nap megfigyeltek egy barna fűzikét (*Phylloscopus fuscatus*) a Bugyi melletti egyik kavicsbányatónál (ennek a közép- és kelet-ázsiai elterjedésű fűzikefajnak ez a harmadik hazai előfordulása). Az év utolsó napján megint szem elé került a nagyhegyesi Elepi-halastónál telelő fekete sas (*Aquila clanga*).

Balra: Kis hattyúk: 2014. december 16. – Hajdúnánás
Lent: Kis hattyúk: 2014. november 17. – Celldömölk

Köszönet illeti a madarak – név szerint ugyan nem említett – megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések

részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Simay Gábor, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldaláról származnak.

Összeállította: **Hadarics Tibor**

A vízisárkány éve 2015 kétéltűje: a dunai tarajosgőte

Ami nem
madár

© Jaime Bosch

AZ MME KÉTÉLTŰ- és Hüllővédelmi Szakosztálya 2015-re a dunai tarajosgőt választotta az év kétéltűjének. Ez a védett és Natura 2000-es jelölőfaj hazánk egyik leggyakoribb gőtéje. Mivel az év folyamán több hónapot tölt a vízben, szárazföldi életmódra váltva pedig általában éjszaka mozog, viszonylag ritkán kerül szem elé. A faj világhírnévének jelentős része hazánkban található, így megőrzésében kiemelt szerepünk van.

A dunai tarajosgőte (*Triturus dobrogicus*) a szalamandrafélék családjába (Salamandridae) tartozik. Sokáig a *Triturus cristatus* egyik alfajaként tartották számon, de 1983-ban kimutatták, hogy az „alfajok” kromoszómái jelentősen eltérnek, így faji rangra emelték azokat. Annak ellenére, hogy emberi települések közelében, illetve intenzíven művelt mezőgazdasági területek vizeiben is előfordul, ritkán kerül szem elé. Közvetlen lakókörnyezetünkben leggyakrabban pincékben és vízaknáknak lehet találkozni vele, amelyeket teletelés céljából keres fel.

© Tóth Sándor

A tavaszi szaporodási időszakban a vízben élő nászruhás hímek pompás bőrtarajt növesztenek a hátukon. Lent: A nőstények nászidőben sem viselnek tarajt

A dunai tarajosgőte átlagosan 12-13 cm hosszúra nő. A tarajosgőtek közül ez a faj a legkarcsúbb, ami feltételezhetően vízi életmódjából adódik. Rövid végtagjai és hosszú farka előnyt jelent számára a vízben. A hosszabb lábú és robusztusabb rokonai inkább a szárazföldi létezésre alkalmazkodtak. Teste sötétbarna, fekete foltokkal tarkított,

vagy egységesen fekete színű. Fekete torkán és az oldalán apró fehér foltok találhatóak, a hasa élénk narancssárga fekete foltokkal. A nősténynek a nász idején sincs taraja. A hímek valamivel kisebbek, kloakájuk duzzadtabb. A lárvák zömök testalkatú, hossza 30-70 mm. Úszóvitorlájának felső szélén fekete foltok láthatóak.

A síkságok, nyílt területek vizeinek gyakori lakója. Megtalálható tavakban, mocsarakban, csatornáknak és holtágakban. Főleg mélyebb vizekben fordul elő, ahol elegendő rejtőzésre alkalmas vízi növényzet található. Különösen kedvezőek számára azok a nagyobb víztestek, amelyek bár csak ritkán, de aszályos években teljesen kiszáradnak, így a halak tartósan nem tudnak megtelepedni bennük. Időjárástól függően március elejétől kezdődik a vándorlása a telelőhelyekről a víztestekbe. Megérkezésétől kezdve akár 6 hónapig is a vízben maradhat. Egyes élőhelyeken, főleg ahol sekély, kiszáradó vizekben szaporodik, hamarabb elhagyja a víztestet, és szárazföldi életmódra vált. Ott repedésekben, üregekben, kövek és farönkök alatt húzódik meg, és főleg éjszaka aktív. A megtermékenyítés előtt a hím násztáncot mutat be a nősténynek. Ennek végén merőlegesen elállja a nőstény útját, s legyező farkával feromonokat továbbít párja felé. Ezután tőle néhány centiméterre eltávolodik és kibocsátja spermatorfóját, amit a nőstény kloakájával felvesz. A nőstény víz alatti növényekre egyenként rögzíti átlagosan 300 db petéjét, melyeknek körülbelül a feléből alakul ki lárva két és fél héttel később. Az átalakult fiatalok nyár végén, ősz elején hagyják el a vizet. Az ivarérettséget 2-3 éves korukban érik el. Téli pihenőjüket többnyire októberben kezdik meg. A fiatalokhoz hasonlóan a kifejlett állatok is a szárazföldön telelnek, többnyire csoportosan, fatörzsek, kövek, vas- vagy avarréteg alatt vagy gyökerek között.

Mind a kifejlett egyedek, mind a lárvák ragadozók. A vízben töltött időszakban vízivar- és szúnyoglárvákkal, kismadarakkal és gyakran kisebb ebihalakkal táplálkoznak. A szárazföldön nagyobb számban a sün, a patkány és különféle kismadarak fogyasztják. A dunai tarajosgőte állományai fogyatkozóban vannak. A veszélyeztetett

szárazföldön nagyrészt rovarokat, férgeket és apró meztelencsigákat fogyasztanak. A dunai tarajosgőtnek számos természetes ellensége van. Mivel nagyobb mértékben kötődik az állandó vizekhez, mint a többi tarajosgőte, jobban viseli a halak jelenlétét, de szaporodási sikere lényegesen nagyobb a petéket és lárvákat fogyasztó halaktól mentes vizekben. A nyílt vízben úszó lárva ugyanis könnyű préda a ragadozók számára. A vízben a halak mellett piócák, teknősök, siklók, vízimadarak is vadásznak a lárvákra és a kifejtett egyedekre

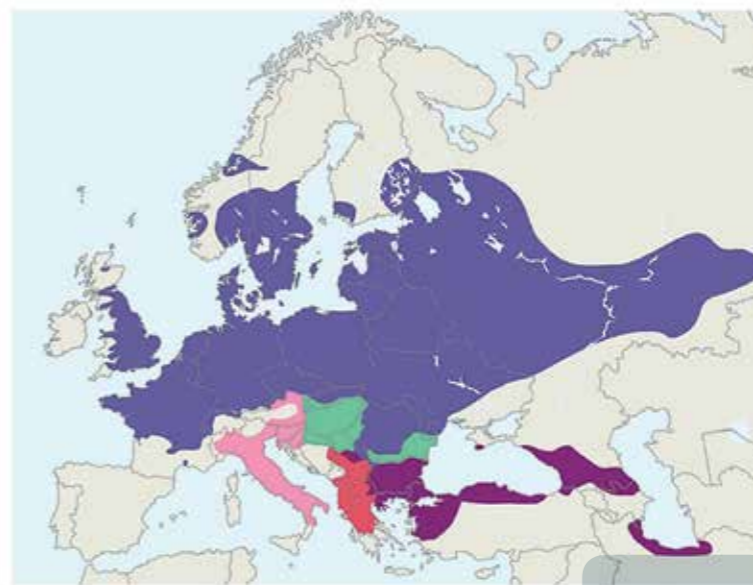
© Tóth Sándor

Életük első szakaszában, vízben élő lárvaként külső kopolyúval lélegeznek

tényezők közül a szaporodóhelyek vízszabályozásból fakadó túl korai kiszáradása és az élőhelyek megszűnése, feldarabolódása a legfontosabbak. Fenyegeti továbbá a vízszennyezés és élőhelyeinek halakkal történő betelepítése is. Tavaszi és őszi vándorlásakor a közúti forgalom is tizedeli őket. Az ország különböző területein végzett kétél-tűmentő akciók (például Farnoson) évről-évre számos egyedet mentenek meg a gázolástól. Hosszú távon fennmaradását ismert élőhelyeinek fenntartásával, valamint újak létesítésével segíthetjük. A dunai tarajosgőte az Európai Unióban közösségi jelentőségű faj, szerepel az Élőhelyvédelmi Irányelv (92/43/EGK) második függelékében. Előfordulása jó állapotú, értékes vizes élőhelyeket jelez, ezért volt fontos szempont a Natura 2000 hálózat területeinek kijelölésénél. A faj a Berni Egyezmény II. függelékébe tartozik. Magyarországon – mint minden hüllő és kétéltű – védett, természetvédelmi értéke 50 000 Ft.

A „dunai tarajosgőte éve” apropójából 2015-ben várunk minden tarajosgőtől, illetve valamennyi kétéltűvel és hüllővel kapcsolatos észlelést, amelyeket az Országos Kétéltű- és Hüllőterképezés Program honlapjára (<http://herpterkep.mme.hu/>) tölthetnek fel. Az előző évekhez hasonlóan meghirdetünk majd dunai tarajosgőtehez kapcsolódó programokat (kirándulás, ismeretterjesztő előadások, rajzverseny) is, melyeket részletesen ismertetünk majd a Szakosztály honlapján (<http://khvsz.mme.hu/>) és Facebook-oldalán is.

Tarajosgőte-fajok elterjedési területe Európában

■ *T. cristatus*
■ *T. macedonicus*
■ *T. cristatus*

■ *T. dobrogicus*
■ *T. karelinii*

egyaránt. A tarajosgőte tömeges kora tavaszi szaporodása révén valószínűleg az egyik legfontosabb táplálékforrása a fészkelőhelyeik felé vonuló vízi- és gázló madaraknak. A szárazföldön nagyobb számban a sün, a patkány és különféle kismadarak fogyasztják.

A dunai tarajosgőte állományai fogyatkozóban vannak. A veszélyeztetett

Csonttollúcsapatok cserkelése

Objektíven át

© Jakab Sándor felvételei

KÉT ÉVE a téli hónapokban nagyon rákaptam a leses fotózásra. Tetszik, hogy a körülmények nagy részét én határozom meg. Eltervezem, hogy mit akarok, és az esetek döntő többségében a tervet kivitelezni is tudom. Aprócska bökkenő azért mindig akad... Így volt ez a csonttollúakkal is. Elég sokat láttam belőlük azon a télen, és folyamatosan agyaltam valamiféle csalizási technikán, de nem jutottam közelebb a megoldáshoz. Nem állt össze a kép, és nem állt össze a hozzá vezető út sem. De ez jól is elsülhet: ilyenkor születnek a legértékesebb fotók, amikor az alany nem adja könnyen magát.

Arra jutottam, hogy cserkelve fogok a közelükbe jutni, ami a tél folyamán sikerült is, de nem tudtam a kívánt hatást elérni. Még mindig „csak” egy szokványos csonttollúkép „nézett” rám a monitorról.

Egy decemberi napon éppen mentem ki a leshez, amikor nagy madárcsapatot vettem észre a műút kellős közepén. Először azt gondoltam, hogy verébsereg csapott le

valamilyen kiszóródott gabonára. Közelebről már feltűnt, hogy a szürkéségbe citromsárga csíkok vegyülnek. Belém hasított a felismerés: csonttollúraj érkezett a területre! Megálltam az út szélén, kikaptam a teleobjektívet a kocsiból, és kezdődhetett ismét a csonttollúcserkelés.

„Egy decemberi napon éppen mentem ki a leshez, amikor nagy madárcsapatot vettem észre a műút kellős közepén.”

A madarak nem voltak bizalmatlanok, de azért fel-felrebbentek. A havas árokba lehúzódva jutottam a közelükbe. A fotózást nehezítette, hogy közben két autó is felzavarta a csapatot. Fogalmam sincs, hogy mi volt nekik olyan vonzó a havas úton. Talán a só? Esetleg a só miatt megolvadt hólé? Mindig ugyanoda

„Nagyon nyugodtak voltak. Időről időre lereppentek, majd vissza a fára. Akkor jöttem rá, hogy inni járnak egy pocsolóházhoz. Gyorsan összeraktam a fotós cuccokat,

repültek vissza, amit azért csöppet sem bántam. Egy bokor tövében meglapulva fotóztam őket úgy 20 percen keresztül. Szenzációs élmény volt ennyi csonttollút egyszerre megfigyelni. Voltak vagy ezren! Ritkán látni ennyi madarat egyszerre. Hihetetlen volt az a sok dallamos hang a téli tájban.

Februárban – a következő alkalommal – lágy, napsütéses időjárás fogadott a dűlőúton. Olyan hívogató idő volt. Nem akarózkodt beülni a sötét lesbe. Lassan lépdeltam, legalább az úton élveztem a mesebeli időt. Ismerős madárhangot hozott a szél felém... Nem gyakori, de már nagyon ismerős hangot: csonttollúakét! Kiszáradt cseresznyefa tetejében pihentek úgy tízen. Megálltam, néztem őket, gondolkodtam, mit tehetnék...

Nagyon nyugodtak voltak. Időről időre lereppentek, majd vissza a fára. Akkor jöttem rá, hogy inni járnak egy pocsolóházhoz. Gyorsan összeraktam a fotós cuccokat,

és máris kúsztam a víz irányába. A madarak és köztem volt egy földhalom, így fedezésem is volt. Bevackoltam magam, és vártam. Szomjasak lehettek, mert többször leszálltak inni, én meg kedvemre komponálhattam... 10 perc fotózás után úgy döntöttek, hogy elhagyják a környéket. Pár emlékezetes momentumot az életükből azért a memóriakártyámon hagytak – annak ellenére, hogy nem vittem túlzásba a tervezést. Egyszer talán a lessátorból is sikerül majd csonttollúakat fotózni...

Jakab Sándor

Madárbarát munkahely lett a WWF irodája!

„...nagyon hasznos madárkák, melyeket nem bántani, hanem édesgetni kellene a' kertekbe; mivel a' kártékony hernyótojásokat a' legügyesebb kertésznél is jobban tudják kipusztítani.” (Raff György, 1846)

Madárbarát kert

© WWF-archivum felvételei

MIUTÁN A WWF MAGYARORSZÁG is regisztrált az MME Madárbarát munkahely programjába, lázas tüsténkedésbe kezdünk, hogy minél több madarat csalogassunk kertünkbe! Az iroda Zuglóban található, az Álmos Vezér útja 69/A szám alatt, egy kertvárosi részben. A WWF-es toborzók és lelkes önkénteseink fúrtak-faragtak, reszelték, csiszoltak, és munkánk eredményeként számos mesterséges odú készült el.

Több „B” típusú odút eszkaláltunk össze, leginkább cinegék, verebek, esetleg csuszka beköltözésére számítunk. Kihelyeztünk egy védett zugba a ház sarkában egy „C” típusú odút, ide egy rozsdafarkú-családot várunk, a kert végében pedig egy „D” típusú odú a

seregélyek számára készült. Az iroda környékén is kihelyeztünk néhány „B” odút cinegéknek és más odúlakó fajoknak.

Az odúkat lenolajjal kezeltük, hogy minél tartósabbak legyenek, a macskák miatt/ellen pedig tüskés ágakból barikádokat emelünk majd alájuk.

Madárbarát kertünk etetőjén zöldikék, meggyvágók, különféle cinegék találnak táplálékot, és rendszeres vendégünk a csuszka is

A kihelyezett mesterséges odúk a kertvárosi környezetben is igen fontosak, mivel egyre kevesebb a madaraknak megfelelő, fészkelésre alkalmas hely. Fontos tudnunk, hogy a kihelyezett mesterséges odúkat nem csak költésre használják a madarak, hanem alvóodúnak is, így célszerű minél előbb kihelyezni őket.

A „B” típusú odúkat leggyakrabban a széncinegék és a verebek foglalják el. A WWF iroda kertjében kihelyezett ilyen odúban elsőként egy verébcsalád talált otthonra, a Pongrácz Gergely téren gondosan elrejtett mesterséges odúban pedig szüntelenül csivitelő széncinegék cseperedtek! A folyton éhes fiókákat mindkét szülő etette, és naponta több százszor is megfordultak hernyókkal a csőrükben.

A ház tetejére kihelyezünk egy speciális háromrekeszes sarlósfecske-költőládát, hogy a szomszédos lakótelep légi akrobatáit is becsalogassuk, továbbá egy denevérodút is tervezzük az iroda épületére.

Mi sem bizonyítja jobban munkálkodásunk eredményességét, mint a szüntelen sürgés-forgás az iroda kertjében, amire büszkék is vagyunk, ugyanis ezzel mi is hozzájárulunk környezetünk élővilágának védelméhez.

Telente nagy csapatokban fenyőrigók gyülekeznek a kert fái, egyszerűen 2-300 példányt is számoltunk már. Két éve 70-80

csonttollú is megjelent nálunk. Rendszeres vendégei a kertnek a zöldikék, a meggyvágók, a csuszka, a széncinegék és a kék cinegék is. A kerítés melletti szőlőben vörösbegy és ökörszem szokott keresgélni, valamint nagy fakopáncs, balkáni fakopáncs és zöld küllő is benézett már hozzánk. Az őszapók zsi-zsegő, nyughatatlan csapataiban 2 alfajt is láttunk: az *europaeus* és az északi *caudatus* alfaj egyedeit.

A sebesen repdeső sarlósfecskek mellett a szürke és a kormos légykapó, valamint a sisegő és a csilpcsalpfüzike is eszegeti a kert rovarvilágát. Az iroda felett gyakran átrepül a dankasirály, a szürke gém, az egerészölyv és a karvaly is, utóbbit rendszeresen elzavarják a szomszédos varjak.

Eddig több mint 40 madárfajt figyeltünk meg kertünk nyüzsgő-repdeső vendégeiként. Valamennyiünknek számos boldog pillanatot okozott már eddig is a megújuló madárdalos munkahelyünk, és a madarak sok felejthetetlen élménnyel halálják meg munkálkodásunkat!

Az odúk mellett természetesen a madarak téli etetéséről is gondoskodtunk. Elkészült rengeteg madárkalács fagyúból, ezekbe különféle csemegék kerültek: napraforgómag, fénymag, sőt még sáska és tücsök is!

Sok-sok almát is felszúrtunk a fák ágaira, és egy új nagy etetőt is kaptunk ajándékba az MME-től, amit különféle magkeverékekkel, napraforgómaggal töltöttünk fel.

Meg is kaptuk az elismerő címet és táblát, ami mutatja, hogy itt madárbarátok dolgoznak, tevékenykednek! Azonban ezután sem dőlhetünk hátra! Sok-sok tennivaló vár még ránk, hiszen

tervezünk egy egész évben működő itatót is kihelyezni, tavasszal pedig darázs- és rovargarázs, valamint lepkekert kialakításával szolgáltatjuk majd a finomabbnál finomabb falatokat a csicsergő népességnek. A már szerencsére meglévő sűrű bokrokon kívül több növényfaj telepítésével szeretnénk segíteni a táplálkozó- és fészkelőhelyek gyarapítását, valamint a kertünkben megforduló madárfajokról egy bemutató tábla is kikerül közszemlére, ennek segítségével lehet majd beazonosítani, hogy ki milyen fajokat figyelt meg.

Seregély

Balkáni gerle

Szürke légykapó

Csonttollú

Házi veréb

Tengelic

Fenyőrigó

Ökörszem

Balkáni és nagy fakopáncs

Széncinege

Süvöltő

Énekes rigó

© Bombay Bálint illusztrációi

Bombay Bálint

Az én madárbarát kertem

Az egyik odúban azonnal otthonra leltek és utódokat neveltek a széncinegék

© Bajor Zoltán

RIGYKEDVE OLVASGATOM az MME honlapján és a Madárbarát kert magazin oldalain a Madárbarát kert program résztvevőinek élvezetes, madarakról gondoskodó beszámolóit, írásait. Jőmagam panellakó vagyok, így azokból a napi élményekből sajnos kimaradok, amelyeket egy kertész ház tulajdonosai élhetnek át minden nap, de... van nem messze Budapesttől egy kis „szigetem”, amit a madarak kénye-kedvére alakítgatok ki. Fákat, bokrokat, tujákat igyekszem úgy ültetni, hogy azok majdan nagy öröme legyenek kertem szárnyas látogatóinak. Azonban már most sem panaszkodhatom, hiszen csivitelő, csipogó, ékesen trillázó vendégeim most is akadnak szép számmal.

Tavaly összeállítottam egy kissé kezdetleges „B” odút és egy „C” odút, s legnagyobb örömömre a „B” odúban azonnal otthonra is lelt egy széncinegépár. Nem győztem csodálni szorgoskodásukat, midőn naphosszat szállították a sok zsákmányt hangoskodó, torkoskodó

apróságainak. Aztán teltek múltak a napok, és egy alkalommal már nem hallottam a kis éhenkórász követelőző hangját. Kirepültek! Nélkülük olyan árvává, elhagyottá vált a kert. Eleinte még odaodapillantgattam, ahol az odú rejtőzött a lombok között, hogy hátha megpillantom kertemnek albérlőit, de mindannyiszor csalódnom kellett. Az odúba már nem tértek vissza, azonban nyár közepe táján többször is szárnyak surrogására figyeltem fel, amint hol itt, hol ott megpihentek a kertben a széncinegék.

Fekete rigó

Lelekesen fogtam neki újabb odúk készítéséhez, reménykedve abban, hogy talán idén több odúra is rátalálnak a hozzám tévedő égi vándorok. Jelenleg 2 db „A” odú, 2 db „B” odú, 2 db „D” odú, 1 db veréblakótelep és 1 db „C” odú várja új lakóit. Kertemben nem csak odúk kínálóznak arra, hogy jól érezzék magukat a szárnyasok, hanem etetők, itatók és egy porfürdő is a rendelkezésükre áll – a wellness napokra...

Mezei verebek

© Hollósi Zoltán felvételei

Meggyvágó

© Hollósi Dániel

Az elmúlt évben 4 db etetőt töltöttem minden földi jóval, 2014 decemberétől pedig már 9 db etető üzemel nálam. Hogy miért ilyen sok, ennek legfőbb oka, hogy hetente egyszer van lehetőségem kijárni a kertbe, ami a lakhelyemtől 70 km-re van, és nem szeretném, hogy a madarak esetleg éhkoppon maradjanak, amíg ismét meg nem jelenek körükben.

Sokáig azt hittem, hogy hozzám csak a házi veréb és a széncinege kukkant be eszegetni a téli időszakban. Azonban ebben kellemesen csalódnom kellett. Az idei télen a kellemesebb időjárásnak köszönhetően, több hétvégét is a telkünkön töltöttem, és volt időm jobban megfigyelni a madarakat, akik szinte óránként viszonylag nagy számban megjelentek az etetők környékén, de a köztes időben is gyakran előfordultak. Legnagyobb meglepetésemre sok-sok kékcinege, fenyvescinege, barátcinege és mezei valamint házi veréb is a terített asztal vendége. Sőt: szajkó és meggyvágó is megtisztelt látogatásával. Ők alighogy megpillantot-

Széncinege

© Hollósi Zoltán felvételei

A karvaly az etető egyik alkalmi „vendége”, de a természet rendje szerint ő az ott gyülekező énekesmadarak közül nyeri táplálékát. A helyszínen maradt tolatokat tavasszal fészekbélésüként hasznosítják újra az énekesmadarak (köztük a híres tollgyűjtők, az őszapók)

közé, kit tudja honnan előkerülve, kétszer is lecsapott egy karvaly, s egyik támadása sikerrel végződött. A közeli fán fogyasztotta el a rajtavesztett széncinegét. Néma lepelként borult a csend az etető környékére. A szárnyas vadász pillanatokon belül végzett áldozatával. Komótosan falatozott az ágak között. Talán tíz perc sem telhetett el, amikor megjelentek

Szajkó

tak, mindig felreppentek és biztos, ami biztos kellő távolságból – a szomszéd fájáról – figyelték ténykedésem. Remélem, azért lesz még hozzájuk szerencsém a jövőben is. Látogatóim között feltűnt a balkáni és a nagy fakopáncs, a zöld küllő, a balkáni gerle, sőt a közelben egy fára letelepedett egy egerészölyv is. Úgyhogy nagy örömömre valódi madártanyán éreztem magam.

Sajnos „temetés” is volt. A békésen lakmározó cinege- és verébcsapat

az első visszamerészkedő kosztosaim. Nem is sejtették, hogy tőlük alig pár méterre a fenyőágak közt még mindig ott lakmározik halálos ellenségük.

A karvaly által kitépett tollpíhket összeszedettem, hogy majd tavasszal kihelyezhessem a kertben megjelenő madarak számára fészekanyagának. Lám, az elmúlás így szolgálhatja a sarjadó életet – és az élet megy tovább...

Göndöcs Ede

© Kóczy Szabolcs

Legyen 1% a madaraké!

MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET

Adószámunk: 19001243-2-43

Köszönjük!

mme.hu

